

GÖÇMEN KAÇAKÇILIĞI SUÇLARI

Dr. Çetin ARSLAN*

GİRİŞ

*Avrupa Birliği'*ne girme süreci ve Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programının uygulanması ile ilgili olarak, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin yasalaştırdığı 4771 sayılı **“Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun”** 3.8.2002 tarihinde kabul edilmiş ve Cumhurbaşkanı'nın onayını takiben Resmi Gazete'de¹ yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Bu Yasa ile gerek TCK' de, gerekse diğer kimi yasalarda değişiklik yapılmıştır.² Söz konusu değişikliklerin içeriklerine ilişkin olarak bir çok eleştiri ileri sürülebilir. Ancak öncelikle belirtmelidir ki, son yıllarda sıkça başvurulan bir yöntem olarak, tek bir yasa ile içerikleri/konuları birbirlerinden tamamen farklı bir çok normda topluca değişiklik yapılması yöntemi, bu Yasada da uygulanmıştır. Bu keyfiyet, yasa yapma tekniğine uygun olmadığı gibi, uygulamada bir çok sorun ve zorluk yaratabilecek ve daha da önemlisi, yasanın düzenlenme amacına uygun düşmeyecek yorum ve uygulamalara neden olabilecek bir yapıyı ihtiva etmektedir.³

Çalışmamızda TCK'ye 201/a maddesi ile eklenen **“göçmen kaçakçılığı suçları”** incelenecektir. **“Göçmen kaçakçılığı suçları”** ibaresini kullanmamız sebepsiz değildir. Gerçekten ileride üzerinde daha ayrıntılı şekilde durulacağı üzere, oldukça karmaşık bir üslupla maddenin birinci fıkrasında **“göçmenlerin ülkeye girmelerini, ülkede kalmalarını ve ülke dışına çıkmalarını sağlama suçu”**, ikinci fıkrasında ise **“kaçak şekilde ülkeye sokulan veya giren göçmenlerin ülkede kalmalarını olanaklı kılma veya ülkeden çıkarmak ve bu amaçla sahte belge düzenlemek veya temin etmek veya bu suça teşebbüs etmek suçu”** vazedilmiştir. Yasa koyucunun

---

* *Yargıtay Cumhuriyet Savcısı.*

¹ Bkz.RG, 9.8.2002/ 24841.

² Bu yasa ile onüç ayrı kanun ile bir kanun hükmünde karamamenin bazı maddelerinde değişiklikler yapılmış, bazı yasalara yeni maddeler eklenmiş,dört ayrı yasadaki bazı maddeler yürürlükten kaldırılmıştır.

³ Bkz.Özel, Cevat, **“4771sayılı Uyum Yasası'nın Basın Düzenlemeleri”**, <http://turk.internet.com/haber/yazigoster.php3?vaziid=5217>, 29.9.2002.

maddeyi düzenlerken kullandığı tanımlamalardan ve hazırlık çalışmalarındaki gerekçelerinden, söz konusu suçları “*göçmen kaçakçılığı suçu*” olarak isimlendirmek istediğini söyleyebiliriz. Sözlüklerde kaçakçılık “*kaçakçının yaptığı iş, gümrükten gümrük ödemedi mal kaçırma işi*”⁴ “*Devlete vermekte mükellef olduğu vergi ve resmi vermemek, alım satımı yasak maddeleri gizlice alıp satmak ve bu surette menfaat temin etmek...*”⁵ şeklinde tarif edilmektedir. Görüldüğü gibi kaçakçılık tabirinin özünü, menfaat temin etmek için yasaya aykırı davranmak oluşturmaktadır. Göçmenlerin Türkiye’ye yasal olmayan yollardan girmelerini veya ülkede kalmalarını bu kişilerin veya Türk vatandaşlarının yasal olmayan yollardan ülke dışına çıkmalarını sağlamak veya bu suça iştirak etmeksizin, daha önce ülkeye sokulmuş veya girmiş kaçak göçmenleri, yasal olmayan yollarla ülkeden çıkarmak, ülkede kalmalarını olanaklı kılmak, bu maksatla sahte kimlik veya seyahat belgelerini hazırlamak veya temin etmek filleri, “*doğrudan doğruya veya dolaylı olarak maddî menfaat elde etmek maksadıyla*” yapıldığından, bu eylemlere “*göçmen kaçakçılığı suçu*” denmesi isabetli olmuştur.⁶

Söz konusu düzenlemenin yeni olması nedeniyle, konuyla ilgili doktrinde her hangi bir çalışma olmadığı gibi, Yargıtay denetiminden geçmiş bir karar da mevcut değildir. Bu nedenle çalışmanın amacı, ilk uygulamalara ve tartışmalara (az da olsa) katkı sağlayabilmekle sınırlı olacaktır.

I- GÖÇMEN KAÇAKÇILIĞI SUÇLARI VE DÜZENLENDİĞİ FASIL HAKKINDA GENEL AÇIKLAMA

“*Göçmen Kaçakçılığı Suçları*” 4771 sayılı Kanununun 2.B maddesiyle Türk Ceza Kanununun 201 inci maddesinden sonra gelmek üzere 201/a maddesi eklenmek suretiyle düzenlenmiştir. Bu düzenlemeyle, Türkiye tarafından da imzalanmış bulunan “*Sınır aşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek, Kara, Deniz ve Hava Yoluyla Göçmen Kaçakçılığına Karşı Protokol*”ün gereğinin yerine getirilmesi amaçlanmıştır.⁷

Söz konusu düzenleme şöyledir:

⁴ Doğan, D. Mehmet, Büyük Türkçe Sözlük. 7.Baskı, Ankara 1990, s.562.

⁵ Türk Hukuk Lügati, Türk Hukuk Kurumu, 4. Baskı, Ankara 1998, s.182.

⁶ Nitekim doktrinde bu isimlendirmeye itibar edilmeye başlandığını görüyoruz: Bkz. Artuk, Mehmet Emin/Gökçen, Ahmet/Yenidünya, Cener, Gereğçeli Ceza Kanunları Güven Kitabevi, 3. Baskı, İstanbul 2003; Demirbaş, Timur/Özbek, Veli Özer/ Eker, Behiye, İçtihatlı Ceza Kanunları, 2.Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2002, s.144.

⁷ Bkz. İkinci madde gerekçesi, T.B.M.M., Dönem: 2 Yasama Yılı: 4, Sıra Sayısı: 890; TCK Öntasarısı (2001) 131. Madde Gerekçesi, s.62 (yayınlanmamıştır).

MADDE 201/a. – Doğrudan doğruya veya dolaylı olarak maddî menfaat elde etmek maksadıyla, yabancı bir devlet tâbiyetinde bulunan veya vatansız olan veya Türkiye’de sürekli olarak oturmasına yetkili mercilerce izin verilmemiş bulunan kimselerin Türkiye’ye yasal olmayan yollardan girmelerini veya ülkede kalmalarını, bu kişilerin veya Türk vatandaşlarının yasal olmayan yollardan ülke dışına çıkılmalarını sağlamaya göçmen kaçakçılığı denilir.

Göçmen kaçakçılığı suçunun faillerine veya böyle bir suça iştirak etmeksizin, daha önce ülkeye sokulmuş veya girmiş kaçak göçmenleri, maddî menfaat elde etmek maksadıyla, yasal olmayan yollarla ülkeden çıkarılmalara, yasal koşullara uymaksızın ülkede kalmalarını olanaklı kılanlara, bu maksatla sahte kimlik veya seyahat belgelerini hazırlayanlara veya temin edenlere ya da bu suçlara teşebbüs edenlere, fiilleri başka bir suç oluştursa bile ayrıca iki yıldan beş yıla kadar ağır hapis ve bir milyar liradan az olmamak üzere ağır para cezası verilir; suçun işlenmesinde kullanılan taşıtlar ve bu fiil nedeniyle elde edilen maddî menfaatler müsadere edilir.

Yukarıdaki fıkralarda yazılı olan suçlar, kaçak göçmenlerin yaşamlarını veya vücut bütünlüklerini tehlikeye soktuğu veya insanlık dışı veya onur kırıcı muamele biçimlerine tâbi kılınmalarına neden olduğu hâllerde faillere verilecek cezalar, yarısı oranında; ölüm meydana gelmiş ise bir kat artırılarak hükmolunur.

Yukarıdaki fıkralarda yazılı suçlar örgütlü olarak işlendiğinde faillere verilecek cezalar bir kat artırılarak hükmolunur.

Bu madde bazı yazıların belirttiği gibi 201. maddeye ek bir düzenleme olmayıp,⁸ tamamen bağımsız bir hükümdür.

Bilindiği gibi TCK, üç kitaptan oluşmaktadır. Birinci kitapta (md.1-124) genel hükümler, ikinci (md.125-525 d) ve üçüncü (md.526-592) kitaplarda ise özel hükümler düzenlenmiştir. Özel hükümlere ayrılan ikinci kitapta “*cürümler*”, üçüncü kitapta ise “*kabahatler*” düzenlenmiştir.

Kanun Koyucu, düzenlediği “*Göçmen Kaçakçılığı Suçları*”nı Kanun’un 2. kitabının “*Hürriyet Aleyhinde İşlenen Cürümler*” başlıklı 2.babının “*İş ve Çalışma Hürriyeti Aleyhindeki Cürümler*” ismini taşıyan 6. faslına “*201/a*” maddesi olarak dahil etmeyi uygun görmüştür. Söz

⁸ İlkiz’in “*İnsan ticareti ve göçmen kaçakçılığı yasal düzenlemeye kavuşturulmuştur. Türk Ceza Kanunu’nda yer alan ‘İş ve çalışma hürriyeti aleyhine cürümler’ başlığı altındaki 201. maddeye ekleme yapılmıştır*” şeklindeki düşüncesi bu yanlış saptamaya örnektir (Bkz. İlkiz, Fikret, “*Gereğeli Durum Saptaması*”, http://eu.ibsresearch.com/news_display.asp?upsale_id=2069, 29.09.2002.

konusu “*bap*” altı fasıldan meydana gelmekte olup, birinci fasılda “*Siyasi Hürriyet Aleyhinde Cürümler*” (md.174), ikinci fasılda “*Din Hürriyeti Aleyhinde Cürümler*” (md.175-178), üçüncü fasılda “*Şahıs Hürriyeti Aleyhinde Cürümler*” (md.179-192), dördüncü fasılda “*Mesken Masuniyeti Aleyhinde Cürümler*” (md.193-194), beşinci fasılda “*Sırrın Masuniyeti Aleyhinde Cürümler*” (md.195-200) ve nihayet altıncı fasılda “*İş ve Çalışma Hürriyeti Aleyhindeki Cürümler*” (md.201) (Değişik: 28/9/1971-1490/2 md.) düzenlenmiştir. 4771 sayılı Kanunla bu son fasla, 201/a maddesiyle, inceleme konumuz olan “*Göçmen Kaçakçılığı Suçları*”, 201/b maddesiyle de “*İnsan Ticareti Suçu*” derç edilmiştir.

Hukuki menfaatleri korumanın bir aracı olan Ceza Hukuku, genel esasları düzenledikten sonra, bu menfaatlerin özel olarak korunmasını sağlayan suç tiplerini de kapsamına almak ve böylece suç ve cezada kanunilik ilkesinin gereklerine uymak zorundadır⁹ Söz konusu korumanın somut bir şekilde organize edilmesi, ceza kanunlarında suç tiplerinin gösterilmesiyle sağlanabilmektedir.¹⁰ Gerçekten ceza kanunlarının özel kısmı, suç denilen hukuka aykırı fiillerin bir tablosu görünümünde olmakta, genel kısmında ise, söz konusu fiillere uygulanacak ortak kurallar yer almaktadır. Çok eskilere uzanmayan bu sistemleştirme yapılmadan önce, her suça uygulanacak genel prensipler birbiri içinde/yanında düzenlenmekteydi. 17. Yüzyılda başlatılan doktrin çalışmaları sonucunda suçların gelişigüzel değil, belirli bir model içinde sistemleştirilmesi hususu baskın görüş olarak benimsenmeye başlandı. Ancak bu sistemleştirmenin hangi esasa göre yapılması gerektiği hususunda uzlaşmaya varılamamakla birlikte, “*suçun hukuki konusu*” kıstası büyük bir oranda kabul görerek, bu usul izlenmeye başlandı. Buna göre suçlar üst kavramdan alt kavrama doğru bir “*vetire (oluşum, süreç)*” izlemektedir. Bu amaçla kanunlar genellikle *bap* ve *fasıl* sistemini takip etmektedirler. TCK da bu planı benimsemiş ve suçun hukuki konusuna bir *bap* ayrılarak, *bablar* daha alt kavramlar olarak *fasıllara* bölünmüştür.¹¹ Bununla birlikte TCK hareketin niteliği (X.Bap), failin sıfatı

⁹ **Manzini**, Istituzioni di Dritto Penale Italiano, C.1, 9. Bası, Padova 1958, s.4 (zkr.**Tümerkan**, Dolandırıcılık Suçu (Karşılıksız Çek Keşide Etme Fiilleri) Kazancı Yayınları, İstanbul 1987, s.15) ; **Tümerkan**, Dolandırıcılık, s.15; **Dönmezer, Sulhi**, Kişilere ve Mata Karşı Cürümler, Gözden Geçirilmiş 16.Bası, İstanbul 2001, s.3; **Soyaslan, Doğan**, Ceza Hukuku Özel Hükümler, 3. Baskı, Ankara 1999, s.17 vd.

¹⁰ **Erem, Faruk/Toroslu, Nevzat**, Türk Ceza Hukuku, Özel Hükümler, Gözden Geçirilmiş 4.Bastm, Ankara 1983, s. 2 vd.; **Tümerkan**, Dolandırıcılık, s.15.

¹¹ Bkz.**Önder, Ayhan**, Türk Ceza Hukuku Özel hükümler, Yenilenmiş ve Güncellenmiş 4. Bası, Filiz Kitabevi, Ankara 1994, s.XXI-XXIV; **Dönmezer**, Kişilere, s.3; **Tümerkan**, Dolandırıcılık, s.15; **Soyaslan**, s.19-23; Benzer içerikte: **Tezcan, Durmuş/Erdem, Mustafa Ruhan**, Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, 2. Baskı, İzmir 2002, s.1.

(III.Bap) ve suçun maddi konusu (VI.Bap) kriterlerine de gruplandırmalarında yer vermiştir.¹²

Cürümlerin konusunu teşkil eden hukuki varlıklar genel olarak, kişiye ait hukuki varlıklar, aileye ait hukuki varlıklar, topluma ait hukuki varlıklar, devlete ait hukuki varlıklar ve devlet topluluklarına ait hukuki varlıklar olarak sınıflandırılmaktadır.¹³

Aşağıda açıklanacağı üzere “*Göçmen Kaçakçılığı Suçları*”nın, hukuki konusu, topluma ait “*kamu düzeni ve kamu güveni*” ile kendileri üzerinden doğrudan veya dolaylı şekilde maddî menfaat temin edilmek için, genellikle suç örgütleri marifetiyle başka ülkelere kaçırılan, yasal olmayan yollarla ülkeye sokulan ve bu kişi ya da örgütlerin eline düşerek “*malvarlıkları*” ellerinden alınan veya vücut bütünlükleri ile şerefleri zedelenen insanların (göçmenlerin), “*maddi ve manevi bütünlükleri ile genel ve objektif malvarlığı*”nın korunmasıdır. Oysa “*Göçmen Kaçakçılığı Suçu*”nın düzenlendiği Kanun’un 2. kitabının “*Hürriyet Aleyhinde İşlenen Cürümler*” başlıklı 2.babının “*İş ve Çalışma Hürriyeti Aleyhindeki Cürümler*” ismini taşıyan 6. faslında bulunan md. 201’deki “*Çalışma Özgürlüğüne Karşı Suçlar*” da [(*çalışma özgürlüğünün tahdit veya men’ü(f.1), iktisadi amaçla işi bırakmaya zorlama (f.2) işyeri işgali(f.3)*)].¹⁴ korunan hukuki yarar, “*bireyin her türlü cebir ve şiddetten bağımsız olarak çalışabilmesini iş ve sanatını icra edebilmelerini sağlamak*” tan ibarettir. Burada genel anlamda çalışma özgürlüğü değil, sanayi ve ticaret faaliyetinde çalışma özgürlüğü korunmaktadır. Başka bir anlatımla hükümde söz konusu olan, bir sanayi ve ticaret faaliyetinde işveren durumundaki sanayici veya tüccar ile bu faaliyetlerde çalışan işçilerin sübjektif çalışma özgürlüğüdür. Bununla birlikte Kanunumuzda çalışma özgürlüğü aktif yönü itibariyle koruma konusu oluşturmaktadır.¹⁵

Kendileri üzerinden maddî menfaat sağlanmak üzere, şiddet veya tehdit kullanılmaksızın genellikle suç örgütleri marifetiyle başka ülkelere kaçırılan, yasal olmayan yollarla ülkeye sokulan ve bu kişi ya da örgütlerin eline düşerek malvarlıkları ellerinden alınan insanların (göçmenlerin) suçla korunmak istenen değerleri, ne iş ve çalışma hürriyeti, ne de şahsi hürriyet hakkıdır. Gerçekten, yasal olmayan yollarla ülkeye sokulan, ülkede kalması veya ülkeden çıkması sağlanan mağdur, herhangi bir maddi veya manevi

¹² Bkz. Artuk, Mehmet Emin/Gökçen, Ahmet/Yenidünya, Cener, Ceza Hukuku Özel Hükümler, 3. Baskı, Ankara 2002, s.43.

¹³ Bkz. Toroslu, Nevzat, Cürümlerin Tasnifi Bakımında Suçun Hukuki Konusu, AÜHF Yayınları, No:273, Ankara 1980, s.307-369.

¹⁴ Bkz. Ersoy, Yüksel, Çalışma Hürriyetine Karşı Suçlar (TCK .m. 201 ve 275 sayılı kanunun ilgili hükümleri) Ankara 1973, s.82-86; Son fıkra ise her üç suç için bazı ağırlatıcı nedenlere yer vermiştir; Bkz. Tezcan/Erdem, s.117-120.

¹⁵ Ersoy, Çalışma ,s.82-86;Tezcan/Erdem, s. 117-120.

cebre maruz kalmamakta, ticaret veya sanayi faaliyetinde bulunma hakkı ve özgürlüğü elinden alınmamaktadır. Faillerin fiili sonucunda mağdurun "*maddi ve manevi varlığı (vücut bütünlüğü)*" zarara uğramakta veya "*genel ve objektif malvarlığı*"nda azalma meydana gelmektedir. Bu nedenle söz konusu suçun burada değil, ya "*Şahıslara Karşı Cürümler*" başlıklı Dokuzuncu Bap "*Şahıslara Karşı Müessir Fiiller*" alt başlıklı İkinci Faslında ya da, Onuncu Bap'da, "*Mal Aleyhinde Cürümler*" içindeki "*Dolandırıcılık ve İflas*" başlıklı Üçüncü Faslında düzenlenmeliydi.

Nitekim bu hüküm 2001 TCK Öntasarısında, "*Özel Hükümler*" in düzenlendiği İkinci Kitabın "*Kişilere Karşı Suçlar*" başlıklı Birinci Kısımının İkinci Bölümünde "*Göçmen Kaçakçılığı ve İnsan Ticareti*" alt başlığı ile düzenlenmiş ve bunun gerekçesi olarak ihlal edilen/korunan hukuki yararın niteliğinin göz önüne alınması gösterilmiştir. Tasarı bu gerekçeyle, söz konusu suçun topluma ve toplumun en büyük örgütlenmesi olan Devlete karşı değil, kişiye yönelik olduğunu kabul etmiştir.

II- GÖÇMEN KAÇAKÇILIĞI SUÇLARININ KONUSU

A- HUKUKİ KONU (KORUNAN HUKUKİ MENFAAT)

Suçun hukuki konusu, fiille ihlal edilen hak ve menfaat olarak tanımlanabilir.¹⁶ Gerçekten, Ceza Hukuku, ceza tehdidiyle, belirli bir hak ve menfaatin, muhtemel saldırılara karşı korunmasını hedef tutmaktadır¹⁷. Ancak, bu hak ve menfaatin ne olduğunu saptamak oldukça tartışmalı bir sorun olup, öğretilerde de çok çeşitli görüşler ileri sürülmüştür.¹⁸ Genel olarak hak ve menfaat "*bize hizmet edebilen her türlü yarar*" olarak tanımlanmış,¹⁹ "*bir insan gereksinimini tatmin eden herhangi bir şey*" olarak açıklanmıştır.²⁰

Gerçekte, herhangi bir suçun tek bir hukuki değeri İhlal ettiğini söylemek mümkün değildir. Çünkü her suç, asli ve tali nitelikteki çok çeşitli hukuki yararları ihlal edebilir. Bu açıdan, bir suçun koruduğu özel hukuki yarar tespit edilirken, kuşkusuz ki o fiil bakımından ön planda bulunan yararın ne olduğu araştırılmaktadır

Devlet, ekonomik, sosyal, kültürel veya siyasi nedenlerle ülkesine giren, kalan veya transit olarak geçen göçmenlerin beraberinde getirdikleri

¹⁶ Erem, Faruk/Danışman, Ahmet/Artuk, Mehmet Emin, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara 1997, s.234.

¹⁷ Antolisei, Manuale di Diritto Panale, Parte Generale, 7.Bası, Milano 1975, s.136 (zkr.Tümerkan, Dolandırıcılık, s.15).

¹⁸ Dönmezer, Sulhi/Erman, Sahir, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, Genel Kısım, C. 1, 9.Bası, İstanbul 1985, s.379; Tümerkan, Dolandırıcılık, s.15.

¹⁹ Jhering (zkr. Antolisei, s.135 ve Tümerkan, Dolandırıcılık, s.15).

²⁰ Antolisei, s.137 (zkr.Tümerkan, Dolandırıcılık, s.15).

sorunlarla uğraşmak zorunda kalmakta, bu kişilerin işledikleri veya işleyecekleri suçları kovuşturmaya veya önlemeye çalışmakta, bulaşıcı vs. hastalıkların tedavisi sağlamak ve yayılmasını önlemek için, vatandaşlarından onların ihtiyaçlarının sağlanması amacıyla aldığı vergi ve diğer kamu gelirlerini harcamak zorunda kalmakta, gerek iç, gerekse sınır güvenliği kaçak göç nedeniyle ortaya çıkabilecek yukarıda zikredilen hususlar ve buna benzer sayısız nedenlerle bozulmakta veya bozulma tehlikesine maruz kalmakta ve bu şahısların sebep olduğu ucuz iş gücü nedeniyle vatandaşlarının iş kayıplarını telafi etmeye çalışmaktadır.²¹ Zikredilen ve dolaylı kabul edilebilecek olan bu hususların yanında, göçmen kaçakçılığı suçunu işlemek maksadıyla *“sahte kimlik veya seyahat belgeleri hazırlanması veya temini”* ile bu belgelere yönelik güven duygusu sarsılmakta ve özellikle de söz konusu suçun *“suç örgütleri”* tarafından işlenmesi halinde topluma ait birer varlık olan *“kamu düzeni ve kamu güveni”* ihlal edilmektedir. Bu durumda *“Göçmen Kaçakçılığı Suçları”*nın ihdas edilmesiyle korunan hukuki menfaatin ilki, *“kamu düzeni ile kamu güveninin korunması”*dır.

Bu suçla korunan ve ön planda olan ikinci hukuki menfaat ise kendileri üzerinden maddî menfaat sağlamak üzere, genellikle suç örgütleri marifetiyle başka ülkelere kaçırılan, yasal olmayan yollarla ülkeye sokulan ve bu kişi ya da örgütlerin eline düşerek malvarlıkları ellerinden alınan, ekonomik ve psikolojik nedenlerle çaresiz kalan ve bu nedenlerle genellikle fiziksel ve manevi (ruhsal) acılar çeken ve bazen yaşam ve beden bütünlükleri bakımından onarılamayan zararlara uğrayabilen insanların (göçmenlerin) *“maddi ve manevi varlığı (vücut bütünlüğü) ile genel ve objektif malvarlığı”*dır. Bu nedenle suç, *“birden çok hukuki menfaati koruyan/çok konulu”* bir suç olarak karşımıza çıkmaktadır. Gerçekten söz konusu suç mağdurları maddî menfaat sağlanmak üzere, insan onuruna yakışmayacak şekil ve koşullarda başka ülkelere kaçırılmakta veya yasal olmayan yollarla ülkeye sokulmakta ve çaresizliklerinden faydalanılarak malvarlıkları ile maddi ve manevi vücut bütünlüklerini kısmen veya tamamen kaybetmektedirler.

B- MADDİ KONU

Suçların hukuki konusu, onların maddi konularından kaynaklanmakla beraber, farklılık arz etmektedir. Gerçekten suçun maddi konusu, *“suçun cismini oluşturan insan veya şeydir”*.²² *“Göçmen Kaçakçılığı Suçları”*nın

²¹ Nitekim 2001 TCK Öntasarfında (s.62) bu husus “ ....göçmen kaçakçılıkları sadece göçmen mağdurlara değil ve fakat ilgili devletlere de büyük zararlar vermektedir; madde bu suç faaliyetini önlemek amacıyla kaleme alınmıştır....” şeklindeki ibare ile vurgulanmıştır.

²² Dönmezer /Ermann, C.I, s.379; Gianniti, L’oggetto Materiale del Reato, Milano 1966, s.170 vd (zkr.Tümerkan, Dolandırıcılık, s.15); Demirbaş, Timur, Ceza Hukuku Temel Hükümler, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2002, s.459.

maddi konusu suç mağduru göçmenin bizzat kendisi/bedeni ve malvarlığı değeridir. Bu değer (malvarlığı değeri), taşınır veya taşınmaz bir mal olabileceği gibi, alacak ve borçlardan doğan, hukuki işlemlere elverişli her türlü unsurdur. Bu bağlamda, kişinin evi, arabası, para veya mücevherleri, muaccel veya müeccel alacakları suçun maddi konusunu oluşturur. Belirtelim ki kişinin muaccel veya müeccel alacakları suç işlendiği anda somut (fiziki) olarak mevcut olmamakla birlikte suçun maddi konusunu oluşturabilecek bir nitelik ve muhtevaya sahiptir. Sayılan malvarlığı değerleri, mağdurun malvarlığında azalmaya neden olan *“doğrudan maddi menfaat”* olarak değerlendirilmelidir.

III- FAİL

A- GENEL OLARAK

Maddenin birinci fıkrasında düzenlenen *“göçmenlerin ülkeye girmelerini, ülkede kalmalarını ve ülke dışına çıkmalarını sağlama suçu”* ile ikinci fıkrasında düzenlen *“kaçak şekilde ülkeye sokulan veya giren göçmenlerin ülkede kalmalarını olanaklı kılma veya ülkeden çıkarmak ve bu amaçla sahte belge düzenlemek veya temin etmek veya bu suça teşebbüs etmek suçu”* nun ilk farkı *“fail”* hususundadır. Bu nedenle her iki suçun failleri ayrı ayrı incelenecektir.

B- GÖÇMENLERİN ÜLKEYE GİRMELERİNİ, ÜLKEDE KALMALARINI VE ÜLKE DIŞINA ÇIKMALARINI SAĞLAMA SUÇUNUN FAİLİ

Bu suçun *“faili”* herhangi bir kimse olabilir. Bu nedenle söz konusu suç sadece belirli sıfat ve niteliklere sahip kişiler tarafından işlenebilen mahsus (özel) bir suç olmayıp, herkes tarafından işlenebilecek genel bir suçtur. Bunun yanında fiilin işlenebilmesi için tek bir fail yeterli olduğundan, yani birden fazla kimselerin fail olarak bulunması zorunlu olmadığından suç tek failli bir suçtur.

Fail kamu idaresiyle arsında bir istihdam bağı bulunan bir memursa verilecek ceza diğer şartlarının da varlığı halinde TCK'nin 251 ve/veya 281. maddeleri gereğince arttırılır. Bu durumda failin fiilinin aynı zamanda bir başka suçun unsuru veya ağırlaştırıcı sebebi olmasının önemi yoktur. Zira göçmen kaçakçılığı suçu, ilerde içtima kısmında da belirtildiği üzere diğer suçlarla gerçek içtima kurallarına göre birleşmektedir. Bunun yanında göçmen kaçakçılığı suçlarında, failin memur olması, suçun unsuru veya ağırlatıcı sebep olarak öngörölmüş değildir. Fail memurun göçmenlerin ülkeye girmelerini, ülkede kalmalarını ve ülke dışına çıkmalarını sağlama hususlarında yetkili olup olmamasının bir önemi yoktur. Örneğin Hakimler ve Savcılar Kanunu'nun 88/1.maddesine göre *“Ağır cezayı gerektiren*

suçüstü halleri dışında suç işlediği ileri sürülen hakim ve savcılar yakalanamaz, üzerleri ve konutları aranamaz, sorguya çekilemez...". hükmü nedeniyle sınırdan geçerken aracı aranmayan bir hakim veya savcının bir kaçak göçmeni yurda sokması durumunda cezası TCK'nin 281. maddesi gereğince arttırılmadığıdır. Belirtelim ki, failin yetkili olması durumunda, örneğin rüşvet karşılığı söz konusu eylemleri gerçekleştirmesi durumunda, hem bu suçtan hem de rüşvet almak suçundan cezalandırılacaktır.

Temyiz kudretinden yoksunluk ve diğer isnadiyet halleri ile ilgili sorunlar genel ilkeler çerçevesinde çözümlenmelidir.

Tüzel kişi suçun faili olamaz.²³ Zira tüzel kişiler suç işleyebilecek maddi bünyeye ve hareket yeteneğine sahip değildir. Bununla birlikte tüzel kişilerin yetkili organlarını oluşturan şahısların, yönetici veya temsilcilerinin söz konusu suçu işlemeleri halinde, kendi fiillerinden suç faili olarak sorumlu tutulabilecektir.

C- KAÇAK ŞEKİLDE ÜLKEYE SOKULAN VEYA GİREN GÖÇMENLERİN ÜLKEDE KALMALARINI OLANAKLI KILMAK VEYA ÜLKEDEN ÇIKARMAK VE BU AMAÇLA SAHTE BELGE DÜZENLEMELERİ VEYA TEMİN ETMEK VEYA BU SUÇA TEŞEBBÜS ETMEK SUÇUNUN FAİLİ

Maddenin ikinci fıkrası "*göçmenlerin ülkeye girmelerini, ülkede kalmalarını ve ülke dışına çıkmalarını sağlama suçu*"nun faillerine verilecek ceza ile birlikte ayrıca "*kaçak şekilde ülkeye sokulan veya giren göçmenlerin ülkede kalmalarını olanaklı kılmak veya ülkeden çıkarmak ve bu amaçla sahte belge düzenlemek veya temin etmek veya bu suça teşebbüs etmek suçu*"nu da tanımlamaktadır. Buna göre birinci fıkrada öngörülen bir suça iştirak etmiş olmaksızın, bu suç yoluyla ülkeye sokulmuş kaçak göçmenlerin maddî yarar elde etmek maksadıyla yasal olmayan yollarla yurt dışına çıkarılmalarını veya yasal koşullara uymaksızın ülkede kalmalarını olanaklı kılmak suç sayılmaktadır. Bu suçun "*ön koşulu*", kaçak göçmenleri yurda sokmak suçuna önceden iştirak etmemiş olmaktır; suça iştirak edilmiş ise ikinci fıkrada belirlenen eylemleri ayrıca gerçekleştirmek veya bunlara teşebbüs etmek suç oluşturur. O halde bu suçun faili olabilmek için "*önceki suçun asli veya ferî faili olmaması bir önkoşuldur*". Başka bir anlatımla bu suçun faili "*göçmenlerin ülkeye girmelerini, ülkede kalmalarını ve ülke dışına çıkmalarını sağlama suçu*"na hiç bir şekilde iştirak etmemiş olan herhangi bir kimse olabilir. Bu durum dışında yukarıda (III-B) fail için söylediklerimiz burada da geçerlidir.

²³ Belirtelim ki hükümdeki mütadereye ilişkin özel düzenleme, bu duruma bir istisnadır (Bkz. Çalışmamızın VIII-A başlıklı yerine).

IV- MAĞDUR

A- GENEL OLARAK

Her suçta “zarar gören bir tarafın (parte lase)/mağdurun” olması zorunludur. Suç hem toplumu, yani teşkilatlanmış bir toplum olarak “Devleti”, hem de “fertleri” zarara sokar. Bu zararların derecesi suça göre değişmekle birlikte, her suçta az veya çok her ikisi de bulunur. Belli bir şahsa karşı gözükmeyen suçlarda fertler, toplumun bir üyesi olarak, zarar gördükleri gibi; sadece fertlere karşı işlenmiş gibi gözükken suçlarda da, Devletin hukuk düzeni bozulduğu için toplumun zararı da mevcuttur.²⁴ Bu nedenle bütün suçlarda olduğu gibi “göçmen kaçakçılığı suçu”nun da tabii ve zorunlu mağduru “Devlet”tir.

“Korunan Hukuki Menfaat” başlıklı yerde de belirttiğimiz gibi, “göçmen kaçakçılığı suçu”, birden çok hukuki menfaati koruyan/çok konulu bir suç olup, koruduğu bir başka hukuki menfaat de, maddede nitelikleri genel anlamına göre farklı ve daha dar kapsamlı olarak “göçmen/muhacir” olarak nitelenen veya tanımlanan kimselerdir²⁵. Mağdur ancak nitelikleri tanımlama suretiyle belirlenen ve belli hukuki sıfatlara sahip (ör.vatansız, yabancı) bulunan “göçmen/muhacir”ler olabileceğinden bu suç “mağdur bakımından özel/mahsus suç”tur. Burada hemen belirtelim ki, “aynı amaçla” ve “yasal olmayan yollardan ülke dışına çıkmaları sağlanan Türk vatandaşları” da, maddede tarif edilen “göçmen” kavramı içindedir.

Maddedeki tanımdan yola çıkarak bir kimsenin bu suçun mağduru olabilmesi ve bu anlamda göçmen sayılabilmesi için;

-Yabancı bir devlet tâbüyetinde bulunması veya,

-vatansız olması veya,

-Türkiye’de sürekli olarak oturmasına yetkili mercilerce izin verilmemiş bulunan bir kimse olması ve nihayet,

²⁴ Kunter, Nurullah, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, Yenileştirilmiş ve Geliştirilmiş 8. Bası, İstanbul 1986, s.s.298 vd.

²⁵ “Suçun mağdurunu”, “suçun konusu” ile karıştırmamak gerekir. Gerçekten suç teşkil eden harekete ilişkin hak ve yarardan zarar gören ile bu hak ve yararın sahibi aynı kişi ise, suçun konusu ile mağdurun birleştiği görülür. Örneğin müessir fiil suçlarında durum böyledir. Ancak bazı hallerde, suçun konusunu oluşturan kişi ile, ihlal edilen hak ve menfaatin sahibi farklı olabilir; örneğin küçüğün rızaen alıkonulmasında veya kaçırılmasında suçun konusu alıkonulan veya kaçırılan küçük olduğu halde, mağduru velayet hakları ihlal edilen ana ve babadır (Dönmezer, Sulhi/Erman, Sahir, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, Genel Kısım, C. 2, 8.Bası, İstanbul 1983, s.453-454).

- *yasal olmayan yollardan Türkiye'den çıkmaları sağlanan bir Türk vatandaşı* olmasının zorunlu olduğunu söyleyebiliriz. Hemen ilave etmek gerekir ki, tüzel kişiler bu suçun mağduru olamazlar.

İlerde manevi unsur kısmında da değineceğimiz üzere bu kişilerin suç mağduru olabilmesi için *“doğrudan doğruya veya dolaylı olarak maddi menfaat elde edilmek maksadıyla”*, Türkiye'ye yasal olmayan yollardan girmeleri veya ülkede kalmaları veya yasal olmayan yollardan ülke dışına çıkmaları sağlanmalıdır. Yoksa örneğin yasal prosedür izlenmeden, turistik amaçla ülkeye sokulan, burada kalması veya ülke dışına çıkması sağlanan kimse suç mağduru olamaz. Keza terör amacıyla veya sırf acıma duyguları nedeniyle herhangi bir maddi menfaat temin etmeksizin söz konusu fiillerin işlenmesi durumunda suç oluşmayacağından, ülkeye sokulan, burada kalması veya ülke dışına çıkması sağlanan kimsenin suç mağduru olması düşünülemez.

Belirtelim ki, mağdurunun rızasının varlığının, yani faille anlaşmış olmasının suçun oluşumuna bir etkisi yoktur. Ancak söz konusu rızasının olmaması bu suçun oluşumunu engelleyecektir. Zira mağdurun örneğin, başkası yararına zorla çalıştırılmak ve hizmet ettirilmek suretiyle edilecek maddi menfaat için şiddet veya tehdit uygulamak suretiyle, Türkiye'ye yasal olmayan yollardan girmeleri veya ülkede kalmaları veya yasal olmayan yollardan ülke dışına çıkmaları sağlanmışsa bu suç değil TCK md 201/b' de düzenlenen *“insan ticareti suçu”* oluşur.

B- MAĞDURUN NİTELİĞİNE İLİŞKİN BAZI KAVRAMLAR

1- Vatandaşlık ve Vatandaş Kavramları

“Vatandaşlık (uyrukluk, yurttaşlık)”, belirli bir devletle kişi arasındaki karşılıklı hak, görev ve yükümlülük ilişkilerini belirleyen hukuksal bağ²⁶ olduğuna göre *“vatandaş”*, zikredilen şekilde devletle arasında hukuksal bağ olan kişidir.

3.10.2001 t. ve 4709 s.K'la değişik 1982 TC Anayasasının 66. maddesi Türk vatandaşlığını, *“Türk devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türk'tür. Türk babanın veya Türk ananın çocuğu Türk'tür. Vatandaşlık, kanunun gösterdiği şartlarla kazanılır ve ancak kanunda belirtilen hallerde kaybedilir...”* şeklinde tanımlamakta ve kazanılma ile kaybedilme hallerini düzenlemektedir.

²⁶ Aybay, Rona, Vatandaşlık Hukuku, Dördüncü Bası, İstanbul 2001, s.5 vd; Bu kavram *“bir gerçek kişiyi devlete bağlayan hukuki veya siyasi bağ”* (Bkz. Doğan, Vahit, Türk Vatandaşlık Hukuku, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 1999, s.3) şeklinde de tanımlanmaktadır.

2- Yabancı Kavramı

Devletler Hukuku Enstitüsünün 1982 Cenevre Toplantısında kabul edilen tarife göre “yabancı” “bir devletin ülkesinde bulunan ve o devletin vatandaşlığını iddia hakkı olmayan kimsedir”.²⁷ Yabancı, başka bir devletin vatandaşı olabileceği gibi vatansız, özel statülü yabancı, birden çok vatandaşlığı olan (biri Türk vatandaşlığı olmamak üzere) bir kişi veya bir mülteci de olabilir.²⁸

a- Vatansızlar

Vatansız, hiçbir devlete vatandaşlık bağı ile bağlı olmayan ve herhangi bir devletin yasalarına göre vatandaş sayılmayan kişidir.²⁹

b- Özel Statülü Yabancılar ve Türk Vatandaşlığından Çıkarılanlar

Diplomatik temsilciler, NATO mensupları gibi, diğer yabancılarından farklı birtakım ayrıcalıklara sahip veya yasal düzenlemeler nedeniyle özel bir statüye tabi kişilere “özel statülü yabancılar” denir.³⁰

Türk vatandaşlığını *kaybedenler* esas itibariyle yabancı statüsünde olmalarına rağmen, doğumla Türk vatandaşlığını kazanmış olup ta sonradan Bakanlar kurulunun izniyle yabancı bir devlet vatandaşlığını alarak vatandaşlıktan çıkan kişiler ve bunların kanuni mirasçıları, milli güvenliğe ve kamu düzenine ilişkin hükümler ile TVK’ nin 33 ve 35. maddeleri saklı kalmak koşuluyla ülkede ikamet, seyahat, çalışma, miras, taşınır ve taşınmaz mal edinme ve ferağı konularında Türk vatandaşlarına tanınan haklardan aynen yararlanmaya devam ederler (TVK md.29). O halde zikredilen bu kişilere (yabancılara) de özel statülü yabancı diyebiliriz.

c- Çifte veya Çok Vatandaşlığı Olanlar

Bir kimsenin birden çok vatandaşlığı söz konusu olabilir. Bu durumda vatandaşlıklardan hiç biri bulunduğu devletin vatandaşlığı değilse kişi yabancı sayılır.³¹ Ancak kişinin sahip olduğu vatandaşlıklardan *biri Türk vatandaşlığı ise*, çifte/çok vatandaşlığa sahip bu kişiler, Türk hukuku bakımından Türk vatandaşı olarak işlem görürler. Türk Anayasasında ve Türk Vatandaşlığı Kanununda çifte vatandaşlığa engel bir hüküm olmadığından Türk vatandaşının aynı zamanda yabancı bir devletin

²⁷ Bkz. Çelikel, Aysel, Yabancılar Hukuku, 7. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul, Ocak 1997, s.16 ve dn 10.

²⁸ Bkz. Çelikel, s.16; Özbek, Nimet, Türkiye’deki Yabancıların Öğretim ve Öğrenim Özgürlüğü, Mülkiyeliler Birliği Yayınları, No:25, Ankara 2000, s.2-3 ve oradaki dipnotlar.

²⁹ Bkz. Çelikel, Yabancılar Hukuku, s.17.

³⁰ Özbek, s.3 dn.7.

³¹ Özbek, s.3 dn.8.

vatandaşı olması mümkündür. Söz konusu kişi aynı zamanda yabancı devlet vatandaşı da olsa, vatandaşlık sıfatına bağlı olan tüm haklardan, bu arada ülkeye girme, ülkede kalma ve yasalara uygun olarak ülkeden çıkma hakkından da yararlanabileceği açıktır.³²

d- Göçmenler ve Mülteciler

“*Göçmen (ler) (muhacir)*” (ing.immigrant) ³³ sözlük anlamıyla “*kendi ülkesinden ayrılarak, yerleşmek için başka ülkeye giden kimse, aile veya topluluk*”dur.³⁴ Ülkeden ayrılma yani muhaceret çeşitli nedenlerden (ör. ekonomik, siyasi, dini vs.) kaynaklanmış olabilir.³⁵

Vatandaşı olduğu ülkeyi terk etme eyleminin aynı olması nedeniyle göçmen kavramına yakın olan ve çoğu zaman birbirleriyle karıştırılan “*mülteci (ing. refugee)*” kavramı ise, genel sözlüklerde “*iltica eden, sığınan, himaye isteyen, diğer bir memlekete kaçıp sığınan kimse*”,³⁶ hukuk sözlüğünde, “*herhangi bir cezai takibat veya mahkumiyetten kurtulmak ve mücrimlerin iadesi hükümlerine tabi olmamak maksadıyla tebaasından bulunmadığı devlet ülkesine kaçan kişi...*”,³⁷ ve 14.6.1934 Tarihli İskan Kanunu’nda ise “*Türkiye’de yerleşmek maksadı ile olmayıp, bir zaruretle muvakkat oturmak üzere sığınanlar*” olarak tanımlanmaktadır. Türkiye’nin taraf olması³⁸ nedeniyle Türk hukuku için bağlayıcı olan başka bir tanım ise, 1951 tarihli “*Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme*” de mevcuttur. Buna göre “*ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal guruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da yararlanmak istemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahıs*” mülteci dir.³⁹

Görüldüğü gibi uluslararası hukukta özel bir anlamı ve buna bağlı olarak kendine has sonuçları olan ve hukuki bir kavram olarak ortaya çıkan mülteci

³² Çifte Vatandaşlığa sahip kişilerin haklarına, özellikle milletvekili seçilme yeterliliğine ilişkin olarak bkz.Gözler, Kemal, “*Vatandaşlık ve Milletvekilliği*”, <http://www20.uludag.edu.tr/~gozler/mv.html>, 02.11.2002

³³ Redhouse Sözlüğü, İngilizce-Türkçe, Otuzuncu Baskı, Sev Matbaacılık ve Yayıncılık, İstanbul 2000, s.484; Belirtelimki İngilizcede içe göçen kişiye “*immigrant*” dışa göçen kişiye ise “*emigrant*” denildiği belirtilmektedir (Bkz.Aybay, s.108 dn56.

³⁴ Bkz. Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük, <http://www.tdk.gov.tr/sozluk.html>, ilgili madde; Aybay, s.107.

³⁵ Bkz.Çelikel, s.20 ; Aybay, s.107-108.

³⁶ Redhouse, s.815; Doğan, s.816.

³⁷ Türk Hukuk Lügati, s.159.

³⁸ Bkz.RG, 5.6.1961, 10898.

³⁹ Tanımda yer alan unsurların tahlili için bkz. Odman, M.Tevfik, Mülteci Hukuku, Ankara 1995, s.84-123.

kavramı ile özellikle ülkeyi terk etme/göç eylemi nedeniyle eşdeğer nitelikte algılanan göçmen kavramlarının tamamen farklı içerik ve sonuçları mevcuttur.

Burada hemen belirtelim ki “*göçmen (muhacir)*” kavramının sözlük anlamı maddenin (TCK md.201/a) kapsamına alınan ve suça özgü olarak tanımlanan göçmen kavramına göre oldukça geniştir. Gerçekten maddede göçmen kaçakçılığı “*Doğrudan doğruya veya dolaylı olarak maddî menfaat elde etmek maksadıyla, yabancı bir devlet tâbiyetinde bulunan veya vatansız olan veya Türkiye’de sürekli olarak oturmasına yetkili mercilerce izin verilmemiş bulunan kimselerin Türkiye’ye yasal olmayan yollardan girmelerini veya ülkede kalmalarını, bu kişilerin veya Türk vatandaşlarının yasal olmayan yollardan ülke dışına çıkmalarını sağlamaya göçmen kaçakçılığı denilir.*” şeklinde tanımlanırken, göçmen olarak kabul edilebilecek kimselerin nitelikleri de belirtilmiştir. Bu tanımda yola çıkarak suç mağduru olabilecek “*göçmen/muhacir (ler)*”i “*doğrudan doğruya veya dolaylı olarak maddî menfaat elde edilmek maksadıyla, Türkiye’ye yasal olmayan yollardan girmeleri veya ülkede kalmaları veya yasal olmayan yollardan ülke dışına çıkmaları sağlanan, yabancı bir devlet tâbiyetinde bulunan veya vatansız olan veya Türkiye’de sürekli olarak oturmasına yetkili mercilerce izin verilmemiş bulunan kimseler*” şeklinde tanımlayabiliriz.

V- MADDİ UNSUR

A- GÖÇMENLERİN ÜLKEYE GİRMELERİNİ, ÜLKEDE KALMALARINI VE ÜLKE DIŞINA ÇIKMALARINI SAĞLAMA SUÇUNUN MADDİ UNSURU (f.1)

Bu suçun maddi unsuru;

-Yabancı bir devlet tâbiyetinde bulunan veya

-vatansız olan veya

-Türkiye’de sürekli olarak oturmasına yetkili mercilerce izin verilmemiş bulunan bir kimselerin, maddî menfaat temin edilmek maksadıyla,

1.Türkiye’ye yasal olmayan yollardan girmelerini veya

2. ülkede kalmalarını veya

3.yasal olmayan yollardan ülke dışına çıkmalarını sağlamak,⁴⁰

⁴⁰ Bkz. ve karş. 2001 TCK Öntasarısı, s.63.

4. ya da 1,2,3'deki fiillere (suçlara) teşebbüs etmektir.

Belirtmek gerekir ki, yabancı bir devlet tâbiyetinde bulunan veya vatansız olan veya Türkiye'de sürekli olarak oturmasına yetkili mercilerce izin verilmemiş bulunan kimselerin yanında Türk vatandaşlarının da “*yasal olmayan yollardan ülke dışına çıkmalarını sağlamak*” suçun vatandaşlar açısından maddi unsurunu oluşturur. Vatandaşın ülkeye girmesi ve ülkede kalması onun Anayasa ve uluslararası hukuk tarafından tanınmış doğal ve temel hakkı olduğundan (AY.md.23/son; İnsan Hakları Evrensel Bildirisi md.13;Temel Haklar ve Siyasi Haklar Sözleşmesi, md.12/4; AİHS 4. Nolu Ek Protokol md.3) ⁴¹, bu hususlarda yasaya aykırı davranılmış olması yani, “*ülkeye girme ve ülkede kalma*” eylemlerinde yasal prosedüre uyulmaması, bu fiillerin“*göçmen kaçakçılığı suçu*”nu oluşturmasını gerektirmez. Ancak bu durum diğer koşullarının varlığı halinde başka suçların oluşmasına da engel olmaz.

Yasal olmayan yollarla ülkeye giriş veya ülkeden çıkış genel olarak sahte pasaport, vize veya kimlikler kullanılarak hudut kapılarından veya yürüyerek, yüzerek, hayvan ya da araçlarla sınır bölgelerinden veya sürat botları, küçük tekneler ya da eski büyük gemilerle deniz yoluyla,TIR, kamyon vb. araçlarda gizlenerek karayoluyla kaçak olarak geçiş şeklinde gerçekleştirilmektedir.

B- KAÇAK ŞEKİLDE ÜLKEYE SOKULAN VEYA GİREN GÖÇMENLERİN ÜLKEDE KALMALARINI OLANAKLI KILMAK VEYA ÜLKEDEN ÇIKARMAK VE BU AMAÇLA SAHTE BELGE DÜZENLEMELİK VEYA TEMİN ETMEK VEYA BU SUÇA TEŞEBBÜS ETMEK SUÇUNUN MADDİ UNSURU (f.2)

Bu suçun maddi unsuru, “*daha önce ülkeye sokulmuş veya girmiş kaçak göçmenleri*”, kendilerinden maddî menfaat elde etmek maksadıyla;

1. yasal olmayan yollarla ülkeden çıkarmak veya

2. yasal koşullara uymaksızın ülkede kalmalarını olanaklı kılmak veya

3. 1 ve 2' deki maksatlarla sahte kimlik veya seyahat belgelerini hazırlamak veya temin etmek ya da

⁴¹ Bkz. Aybay, s.27-32; Belirtelim ki milletlerarası hukukta “*devletin vatandaşı kabul ödevi*” nedeniyle vatandaşın ülkeye girişi koşullara bağlanamamakla birlikte, bu hususun ispatı için bazı normlar öngörülebilir. Örneğin Pasaport Kanunundaki vatandaşların ülkeye girişine ilişkin hükümler, “*vatandaşlığın ispatı*” ile ilgilidir.

4. 1, 2, 3' deki fiillere (suçlara) teşebbüs etmektir.

Buradaki suçun oluşabilmesi için;

1.Yurda 1 fıkrada tanımlanan suç yoluyla sokulmuş veya herhangi bir şekilde ülkeye girmiş kaçak bir göçmenin bulunması,

2. Failin 1. fıkradaki suçun faili olmaması veya söz konusu suçta herhangi bir şekilde iştirak etmemiş olması,

olmak üzere iki ön koşul mevcut olmalıdır. Dolayısıyla ülkeye yasal yollardan giren bir yabancıyı *yasal olmayan yollarla ülkede kalmalarını veya yasal olmayan yollardan ülke dışına çıkmalarını sağlamak veya bunlara teşebbüs etmek bu suçtu (f.2)* değil 1. fıkradaki suçtu oluşturur.

Her iki suç, zikredilen fiillerin birinin yapılmasıyla oluşacağından seçimlik hareketli ve fiillerin işlenme şekli önemli olmadığından serbest hareketli birer suçtur. Keza her iki suçun da ani suç veya mütemadi suç olarak karşımıza çıkması olasıdır. Zira fail göçmenin ülkede kalmasını olanaklı kılıyorsa, örneğin bu amaçla Türkiye içinde çeşitli yerlere kaçırarak saklıyorsa, ortada mütemadi bir suç vardır. Bu durumda suç temadinin kesildiği yer ve zamanda tamamlanmış olur.

Maddede zikredilen ülkeye girme ve çıkma fiilleri, Türkiye sınırlarından girildiği veya çıkıldığı anda gerçekleşmiş olacağından ve bu durumlarda ani bir suç söz konusu olur ve suç Türkiye'ye girilen veya çıkılan yer ve zamanda oluşur.

Hükümde söz konusu olan “ülke” kavramı ile kastedilen “Türkiye” yani “Türk Ülkesi” dir. Türk ülkesi, Türk topraklarından, iç sularından (nehirler, göller, koylar, limanlar, kapalı denizler), karasularından ve bunların üzerindeki hava tabakasından teşekkül eder.⁴²

Göçmen kaçakçılığı suçlarının maddi unsuruna ilişkin olarak “ülkeye girmek”, “ülkede kalmak” ve “ülkeden çıkmak” kavramları üzerinde durmak zorunludur.⁴³

I. “Ülkeye girmek”, “Türkiye” ye geçerli ve usulüne uygun olarak dahil olmak demektir. Her devlette olduğu gibi Türkiye Cumhuriyeti de ülkesine giriş ve çıkışı devlet olmanın gereği olarak düzenlemiştir. Bu

⁴² Erem, Faruk/Danışman, Ahmet/Artuk, Mehmet Emin, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara 1997, s.155

⁴³ Bu konularda geniş bilgi için bkz: Göger, Erdoğan, Pasaport Hukuku, AÜHF Yayınları, Sevinç Matbaası, Ankara 1973, s.63 vd.; Tiryakioğlu, Bilgin, Türk Hukukunda Yabancıların Oturma ve Çalışma Hakkı, İn: Vatandaşlık ve Yabancılar Hukuku Alanında Gelişmeler (Bilimsel Toplantı) AÜHF, İstanbul 24-25 Eylül 1998, s.149-170.

düzenlemeler çerçevesinde yabancıların ülkeye alınıp alınmaması tamamen Devletin takdirindedir.⁴⁴

Türkiye'ye geçerli ve usulüne bir giriş yapabilmek için su şartlar bulunmalıdır:

-Türkiye'ye giriş, "*Giriş Kapılarından*" olmalıdır. Giriş kapılar Bakanlar Kurulu tarafından tayin edilir (PK md.1)⁴⁵.

-Pasaport veya pasaport yerine geçen bir belge ibraz edilmelidir(PK md.2)⁴⁶.

-Ülkeye girmek isteyen kişi Türkiye'ye girişi yasak olan kişilerden olmamalıdır (PK md.8).

- Giriş vizesi alınmış olmalıdır (PK md.25).⁴⁷

"Ülkede kalmak" yani Türkiye'de "*bulunmak*" çeşitli nedenlerle ikamet etmek, çalışmak, görmek, öğrenim görmek vs. şeklinde olabilir. Her ne şekilde ve nedenle olursa olsun *Türkiye'de kalmanın/bulunmanın ön koşulu, "ülkeye" geçerli ve usulüne uygun bir şekilde girmiş olmaktır.* Ancak bu ön koşulun varlığı halinde ülkeye giren kimse, otomatik olarak

⁴⁴ Bu konudaki temel düzenleme 5682 s.PK olmakla birlikte başkaca düzenlemeler de vardır. Gerçekten Türkiye'nin taraf olduğu anlaşmalar bir tarafa bırakılırsa, 5683 s. YİSHK, 2510 s. İskan Kanunu, 403 s.TVK, 2461 s. Mültecilerin Türkiye'ye Kabulü ve Yerleştirilmesine Dair Kanun, Savaşan Taraf Silahlı Kuvvetler Mensuplarından Türkiye'ye İltica Edenler Hakkında Kanun ile Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınmak Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, konumuza ilişkin önemli hükümler ihtiva etmektedir (Bu hususta bkz: Ümit, Ceyda, Mülteci Hukukuna Temel Bakış ve İltica-Sığınma Konularında Türkiye'deki Uygulama, AD, yıl 92, Sa.8, Ankara Temmuz 2001, s.42-44).

⁴⁵ (Değişik: 19/6/1984 - KHK 240; Aynen kabul: 7/11/1984 - 3073/1 md.) Türk vatandaşları ve yabancılar İçişleri Bakanlığının teklifi üzerine Bakanlar Kurulunca tayin olunan yolcu giriş - çıkış kapılarından Türkiye'ye girip çıkabilirler. Gümrük kapılarının açılışında İçişleri Bakanlığının görüşü alınır.

⁴⁶ (Değişik: 19/6/1984 - KHK 240; Aynen kabul: 7/11/1984 - 3073/2 md.) Türk vatandaşları ile yabancılar Türkiye'ye girebilmek ve Türkiye'den çıkabilmek için yolcu giriş - çıkış kapılarındaki polis makamlarına usulüne uygun ve muteber pasaport veya pasaport yerine geçerli bir vesika ibraz etmeye mecburdurlar. Gümrük ve diğer işlemlerin yapılabilmesi için polis makamlarınca giriş veya çıkış işlemlerinin bitirilmesi şarttır. Kanunlar ve milletlerarası anlaşmalarla tespit edilenlerden başka, Türk vatandaşları ile yabancılar için, ne gibi belgelerin pasaport yerine geçerli kabul edilebileceği hususunda İçişleri ve Dışişleri Bakanlıkları müştereken karar almaya yetkilidirler.

⁴⁷ Türkiye'ye giriş vizesi Türkiye sınırlarından içeriye girmeyi sağlamağa matuf bulunup ikamet müddetine mütaallik bir şerhi havi bulunmadığı takdirde bu vizeyi hamil bulunan yabancıların Türkiye'de ikamet edebileceği müddet bakımından her hangi bir hüküm ifade etmeyip bu husus yabancıların ikamet ve seyahatlerine mütaallik mevzuat hükümlerine tabidir (Bu kuralın istisnası için bkz: PK md.5/II, 6/1,18/II).

ülkede ikamet etmek, çalışmak, gezmek, öğrenim görmek vs. hakkına sahip olmaz. Bu husus başta YİSHK olmak üzere, çeşitli ilgili mevzuata tabidir. Belirtelim ki bu konudaki temel kural Türkiye'de bir aydan fazla kalacak yabancıların⁴⁸ ikamet teskeresi almalarıdır (YİSHK md.3/1, 8,9,19).

Yabancıların Türkiye'de çalışma hakları bulunmakla birlikte⁴⁹ bunların çeşitli koşulları ve sınırlamaları vardır (Bkz. AY md.16, 48). Bu konudaki temel ilke YİSHK'de, "*Yabancılar Türkiye'de ancak kanununun men etmediği işleri tutabilirler*" (md.15) şeklinde ifade edilmiştir.

"*Ülkeden çıkmak*" açısından vatandaşlar ile yabancılar açısından farklılıklar vardır. Anayasaya göre herkes seyahat hakkına sahip olmakla birlikte (md. 23) bu hususlar kanunla sınırlanabilir. Ancak nasıl ki vatandaşın ülkeye giriş hakkı varsa, yabancıların ülkeden çıkış hakkı vardır. Bununla birlikte ülkesine girilen devletin bu konuda çıkarları zedelenmemelidir. Bu nedenle bu konuda sınırlamalar getirilmesi doğaldır. Bu bağlamda Türkiye'den çıkış PK md. 7'de düzenlenmiştir. Keza vatandaşların da ülkeden çıkış hakkı olmakla birlikte bu konuda sınırlamalar mevcuttur (PK md.7, 22-23).⁵⁰

⁴⁸ İstisnalar için bkz: YİSHK md. 4-6.

⁴⁹ Bu konuda monografik bir çalışma için bkz. **Ökçün, Gündüz**, Yabancıların Türkiye'de Çalışma Hürriyeti (Doktora Tezi), Ankara 1962.

⁵⁰ Madde 7-Türkiye'den çıkış vizeye tabi değildir. Ancak, on sekizinci madde gereğince ita olunan pasaportlardan (B) nevinden olanların hamilleri bu pasaportu verilmiş tarihinden itibaren bir ay zarfında Türkiye'den çıkış suretiyle kullanmadıkları takdirde çıkış vizesi alacaklardır. (Üçüncü ve dördüncü fıkralar mülga: 28/5/1988 - 3463/5. md.)

Madde 22 - (Değişik: 28/5/1988-3463/3. md.) Yurt dışına çıkmaları; mahkemelerce yasaklananlara, memleketten ayrılmalarında genel güvenlik bakımından mahzur bulunduğu İçişleri Bakanlığınca tespit edilenlere, vergiden borçlu olduğu pasaport vermeye yetkili makamlara bildirilenlere pasaport veya seyahat vesikası verilmez. Ancak, yabancı memleketlere gitmeleri mahkemelerce yasaklananlar dışında kalanlara, zaruri hallerde İçişleri Bakanının teklifi ve Başbakanın onayı ile pasaport veya pasaport yerine geçen seyahat vesikası verilebilir. Bu durumda olanların açık kimlikleri (adı, soyadı, doğum yeri ve tarihi, ana ve baba adı ile nüfusa kayıtlı olduğu yer) ve tahdit sebebi, ilgili daireler tarafından mahallin polis makamlarına bildirilir. İlgili polis makamları da bu bilgileri alır almaz bağlı bulunduğu il emniyet müdürlüğü kanalıyla en seri haberleşme aracıyla yazılı olarak hudut kapısı bulunan emniyet müdürlüklerine, şahsın nüfusa kayıtlı olduğu il emniyet müdürlüğüne ve Emniyet Genel Müdürlüğüne bildirir. Bunların yurt dışına çıkışları engellenir ve kendilerine pasaport veya vesika verilmez, verilmişse geri alınır. Birinci fıkrada yazılı makamlar tarafından pasaport verilmesi veya yurt dışına çıkması yasaklananlarla, yurt dışında kalmalarında genel güvenlik bakımından mahzur bulunduğu tespit edilenlerin süreleri dolan pasaportları yenilenmez, kendilerine Türkiye'ye dönmeleri için seyahat vesikası verilir. Pasaport veya pasaport yerine geçen vesikaları kaybedenlerden, bunu haklı bir sebebe dayandıramayanlarla buldukları ülkelerden sınır dışı edilmiş olanlara, bu ülkelerden çıkarılış sebepleri gözönünde tutularak pasaport veya vesika verilmeyebilir.

Madde 23 - (Değişik: 25/2/1981 - 2418/4 md.) Bakanlar Kurulu, harp tehlikesi veya memleket güvenliğine veya sağlık durumuna dokunan diğer olağanüstü haller dolayısıyla Türk vatandaşlarının yabancı memleketlere gitmelerini kısmen veya tamamen men

VI-MANEVİ UNSUR

Her iki suç da kasıtlı suçlardan olup fail, “*yabancı bir devlet tâbiyetinde bulunan veya vatansız olan veya Türkiye’de sürekli olarak oturmasına yetkili mercilerce izin verilmemiş bulunan kimselerin Türkiye’ye yasal olmayan yollardan girmelerini veya ülkede kalmalarını, bu kişilerin veya Türk vatandaşlarının yasal olmayan yollardan ülke dışına çıkmalarını sağlamalı*” ve bu fiilleri “*bilerek ve isteyerek*” yapmalıdır. Ancak hemen belirtelim ki, sanık bu fiillerini “*doğrudan doğruya veya dolaylı olarak maddî menfaat elde etmek maksadıyla*” işlemelidir. Gerçekten bu suçtaki asıl mağdurlar, çaresizlik ve yoksullukları yani ekonomik zorlukları nedeniyle kendilerine bir gelir kapısı açmak veya daha iyi bir yaşam seviyesi elde etmek için çıkar yol arayan insanlardır. Bu durumda suç, genel kastın yanında “*özel kastın da bulunmasıyla işlenebilen*” bir suç olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu unsur, suçu örneğin terör maksadıyla bazı kişileri ülkeye sokmak fiillerinden ayırmak olanağını vermektedir.

Suçun taksirle işlenmesi mümkün değildir. Örneğin zorunlu sebeplerle veya yanılğı sonucu Türk karasularına (ülkesine) giren bir gemi kaptanı bu suçtan sorumlu tutulamaz.

VII- SUÇUN ÖZEL GÖRÜNÜŞ ŞEKİLLERİ

A- TEŞEBBÜS

Failin kastettiği eylemi gerçekleştirmek üzere icra hareketlerine başladığı halde, elinde olmayan nedenlerle neticeye ulaşamaması haline teşebbüs denmektedir (TCK md.61, 62). Maddenin ikinci fıkrasında bu suçlara teşebbüsün de tamamlanmış suçlar gibi cezalandırılması açıkça öngörüldüğünden TCK md.61, 62 anlamında teşebbüsün hiçbir hali düşünülemez ve fail tam olarak ceza görür. Örneğin TIR aracı içinde ülkeye sokulmak istenen kaçak göçmenler sınırda yapılan kontroller sırasında

---

edebileceği gibi, siyasi ve ekonomik mülahazalarla sadece belli ülkeler için geçerli pasaport düzenlenmesine de karar verebilir. Harp tehlikesi, yabancı memleketlerde zuhur edebilecek dahili karışıklıklar veya salgın hastalıklar sebebiyle veya siyasi veya ekonomik nedenlerle dış memleketlerdeki pasaport vermeye yetkili Türkiye Cumhuriyeti makamları, Dışişleri Bakanlığının talimatı veya muvafakati ile Türk vatandaşlarına verecekleri pasaportları, yalnız belli memleketlere gitmek için muteber olmak üzere tanzim edebilirler. Yabancı memleketlerde bulunan Türk vatandaşlarından Türkiye’de haklarında bir cürümden dolayı kovuşturma yapılanlarla, Türk mahkemelerince mahkum edilmiş bulunanların, Adalet Bakanlığının talebi üzerine veya muvafakatiyle Dışişleri Bakanlığınca verilecek talimata dayanılarak yabancı memleketlerdeki pasaport vermeye yetkili Türkiye Cumhuriyeti makamlarınca pasaportları iptal edilir ve yalnız Türkiye’ye dönmeleri için ve veriliş tarihinden itibaren en fazla bir ay içinde sahibi tarafından bulunduğu memlekette ve bilahare geçeceği memleketlerden ayrılmak suretiyle kullanılmak şartıyla seyahat belgesi verilir.

görevlilerce yakalanırsa veya kaçak göçmenler için kullanılmak üzere bir atölyede hazırlanan kimlik belgeleri güvenlik görevlilerince ortaya çıkarılırsa fail maddedeki özel düzenleme gereğince tamamlanmış suçlar gibi cezalandırılacaktır.

Failin, "*Türkiye'ye yasal olmayan yollardan girmelerini veya ülkede kalmalarını sağladığı kişilerin, yabancı bir devlet tâbiyetinde veya vatansız veya Türkiye'de sürekli olarak oturmasına yetkili mercilerce izin verilmemiş bulunan kişiler*" olduğunu zannetmesi, ancak bunların örneğin Türk vatandaşı veya oturmasına izin verilmiş bir kişi olması durumunda, ortada suçun konusunun bulunmaması nedenine dayalı tipik bir işlenemez suç söz konusu olur ki, bu durumda eylem suç oluşturmaz. Gerçekten icra hareketlerin başladığı anda ülkeye girmesi veya kalması yasak olan bir göçmen değil, tam tersine bu konuda ki temel haklara sahip bir vatandaş söz konusudur. Hemen belirtelim ki şartların varlığı durumunda fiilin başkaca suçları oluşturması olasıdır.

B- İŞTİRAK

1- Göçmenlerin Ülkeye Girmelerini, Ülkede Kalmalarını ve Ülke Dışına Çıkmalarını Sağlama Suçunda (f.1) İştirak

Bu suça iştirakin her türü mümkün olup, genel kurallar uygulanır. Ancak fail kaçak şekilde ülkeye sokulan veya giren göçmenlerin bilahare ülkede kalmalarını olanaklı kılmak veya ülkeden çıkarmak ve bu amaçla sahte belge düzenlemek veya temin etmek veya bu suça teşebbüs etmek fiillerini ika ettiği takdirde bu suça iştirak ettiği için değil, "*kaçak şekilde ülkeye sokulan veya giren göçmenlerin ülkede kalmalarını olanaklı kılmak veya ülkeden çıkarmak ve bu amaçla sahte belge düzenlemek veya temin etmek veya bu suça teşebbüs etmek suçu*"nu(f.2) işlediği için cezalandırılır. Başka bir anlatımla kaçak şekilde ülkeye sokulan veya giren göçmenlerin bilahare ülkede kalmalarını olanaklı kılmak veya ülkeden çıkarmak ve bu amaçla sahte belge düzenlemek veya temin etmek veya bu suça teşebbüs etmek suretiyle suça iştirak mümkün değildir. Zira söz konusu fiil maddenin ikinci fıkrasında ayrıca cezalandırılmaktadır.

2- Kaçak Şekilde Ülkeye Sokulan veya Giren Göçmenlerin Ülkede Kalmalarını Olanaklı Kılmak veya Ülkeden Çıkarmak ve Bu Amaçla Sahte Belge Düzenlemek veya Temin Etmek veya Bu Suça Teşebbüs Etmek Suçunda İştirak

Bu suça da iştirakin her türü mümkün olup, genel kurallar uygulanır. Ancak fail "*göçmenlerin ülkeye girmelerini, ülkede kalmalarını ve ülke dışına çıkmalarını sağlama fiilinin faili*" (f.1) ise bu suça iştirak edemez. Zira önceki suçta asli veya ferî fail olması nedeniyle sorumluluğu devam

etmektedir. Başka bir anlatımla, ülkeye sokulan veya giren göçmenlerin bilahare ülkede kalmalarını olanaklı kılmak veya ülkeden çıkarmak ve bu amaçla sahte belge düzenlemek veya temin etmek veya bu suça teşebbüs etmek fiillerini ika ettiği takdirde, fail bu suça iştirak ettiği için değil, *“kaçak şekilde ülkeye sokulan veya giren göçmenlerin ülkede kalmalarını olanaklı kılmak veya ülkeden çıkarmak ve bu amaçla sahte belge düzenlemek veya temin etmek veya bu suça teşebbüs etmek suçu”*nu(f.2) işlediği için cezalandırılır.

C- İÇTİMA

TCK'nin 201/a-2. maddesine göre göçmen kaçakçılığı suçlarının faillerine *“fülleri başka bir suç oluştursa bile ayrıca⁵¹ iki yıldan beş yıla kadar ağır hapis ve bir milyar liradan az olmamak üzere ağır para cezası verilir...”*. Bu durumda bu suçta fikri içtima (TCK md.79) hükümleri uygulanmaz ve fail gerçek içtima kurallarına göre (TCK md.78) her fiilinden ayrı ayrı sorumlu tutulur. Yani fail fiili ile ihlal ettiği tüm yasa hükümleriyle ayrı ayrı cezalandırılır. Örneğin şartların oluşması durumunda rüşvet veya dolandırıcılık suçundan veya pasaport kanununa aykırılıktan ayrıca cezalandırılır. Ancak müteselsil suç hükümlerinin uygulanması (TCK md.80) şartların varlığı halinde mümkündür.

Suçlar seçimlik hareketli birer suç olduğundan, maddede tarif edilen eylemlerin birinin icrasıyla tamamlanacaktır. Ancak hemen belirtelim ki, birinin veya birkaçının icrası suçun tekliğini etkilemez. Örneğin fail tarafından ülkeye kaçak bir şekilde sokulup, bir süre burada kalması sağlandıktan sonra yine kaçak bir şekilde ülkeden çıkarılmasında eylem birden fazla ise de tek bir suç vardır ve bu nedenle fail de bir kez cezalandırılır.

Suçla korunan hukuki yarar topluma ait *“kamu düzeni ile kamu güveninin korunması”* yanında, genellikle suç örgütleri marifetiyle başka ülkelere kaçırılan, yasal olmayan yollarla ülkeye sokulan ve bu kişi ya da

⁵¹ TBMM Genel Kurulunda Yasamı bu hükmünün görüşülmesi sırasında bu husus tartışılmış ve *“fülleri başka bir suç oluştursa bile, ayrıca”* ibaresinin fıkra metninden çıkarılması teklif edilmiş ise de kabul edilmemiştir. Söz konusu önergeye hükümet adına Adalet Bakanı Prof. Dr. Hikmet Sami Türk verdiği cevapta *“..... Türk Ceza Kanununun 79 uncu maddesine göre, bir kimse, işlediği bir fülle kanunun çeşitli hükümlerini ihlal ettiği zaman, bunlardan en şiddetlisiyle cezalandırılır; ancak, suçla etkili mücadele için, kanunun çeşitli hükümlerinde bu kuralın istisnaları vardır. Nitekim, Türk Ceza Kanununun 264, 536 ve 537 nci maddelerinde, şimdi çıkarılması istenen hükme benzer hükümler vardır. Bu suçla etkili bir biçimde mücadele edebilmek için, aynı zamanda, hem yeni düzenleme konusu olan bir suç hem örneğin Pasaport Kanununa muhalefet gibi bir suç işlemişse, her ikisinden dolayı ceza verilmesi amaçlanmaktadır.”* şeklindeki ifadesiyle, bu hususu söz konusu suçla etkili şekilde mücadele edebilmek açısından benimsediklerini belirtmiştir.

örgütlerin eline düşerek malvarlıkları ellerinden alınan, ekonomik ve psikolojik nedenlerle çaresiz kalan ve bu nedenlerle genellikle fiziksel ve manevi (ruhsal) açılar çeken ve bazen yaşam ve beden bütünlükleri bakımından onarılamayan zararlara uğrayabilen insanların (göçmenlerin) ayrı ayrı “*maddi ve manevi varlığı ile genel ve objektif malvarlığı*” olmakla birlikte, bu husus müteselsil suç (TCK md.80) hükümlerinin uygulanmasına engel olmayacağından,⁵² diğer şartların varlığı halinde “*birden çok göçmenin aynı anda veya farklı zamanlarda kaçırılması*” durumunda tek ceza verilmeli ve bu ceza TCK md.80 gereğince artırılmalıdır.

VIII- SUÇA ETKİ EDEN SEBEPLER

A- AĞIRLATICI SEBEPLER

Maddenin ikinci fıkrası göçmen kaçakçılığı suçunun faillerine verilecek cezayı 3. ve 4. fıkraları ise ağırlatıcı sebepleri tanımlamaktadır. Buna göre söz konusu suçlar;

*1. kaçak göçmenlerin yaşamlarını veya vücut bütünlüklerini tehlikeye soktuğu takdirde*⁵³ veya,

*2. insanlık dışı veya onur kırıcı muamele biçimlerine tâbi kılınmalarına neden olduğu hâllerde,*⁵⁴

faillere verilecek cezalar, yarısı oranında veya;

3. ölüm meydana gelmiş ise bir kat artırılarak ve ayrıca,

4. örgütlü olarak işlendiği takdirde, faillere verilecek cezalar bir kat artırılarak hükmolunur.

Tüm bunların yanında TCK'nin 29. maddesindeki esaslar çerçevesinde, failinden kaynaklanan arttırıcı nedenler de (ör.TCK md.251, 281) uygulanacaktır.

B- HAFİFLETİCİ SEBEPLER

Yasa özel bir hafifletici sebep öngörmemekle birlikte, genel hafifletici sebeplerin uygulanmasını engelleyen bir hüküm de vazetmemiştir. Bu

⁵² Yargıtay'ın genel eğilimi kişiye karşı işlenen suçlarda TCK'nin 80. maddesinin uygulanmaması yönündedir (Bkz. İBK, Haziran 1929, 26/10; CGK, 27.3.1995, 8-58/86).

⁵³ Örneğin taşıma kapasitesinin çok üzerinde bir gemiye veya uçağa göçmen yüklenmesiyle, kaçak göçmenlerin yaşam veya vücut bütünlüklerinin tehlikeye sokulması, hastalanmalarına veya yaralanmalarına sebep olunması veya bu olasılığın geminin batma, uçağın düşme şeklinde bir tehlike atlatmasında olduğu gibi ciddi olarak ortaya çıkması hali.

⁵⁴ Örneğin aç-susuz halde veya yük taşımaya mahsus olan yerlerde vs. taşınması.

nedenle ilke olarak genel hafifletici nedenlerin, şartlarının varlığı halinde uygulanabileceğini söyleyebiliriz. Suç kişinin maddi ve manevi varlığının yanında aynı zamanda malvarlığına karşı işlenen bir cürüm olmasına rağmen “*Mal Aleyhinde Cürümler*” başlığını taşıyan onuncu bapta düzenlenmediği için, sağlanan maddi menfaatin değerinin azlığının bir önemi yoktur ve bu nedenle TCK'nin 522. maddesindeki hafifletici neden uygulanmaz.⁵⁵ Ayrıca kanımca bu suç tipinde mağdurun sanığa karşı ağır ve haksız bir tahrikte bulunarak, onun bu nedenle gazap ve elem duymasına sebep olabilmesi olası görünmediğinden genel haksız tahrik hükümleri de uygulanamaz.

VIII- MÜEYYİDE VE USUL HÜKÜMLERİ

A- MÜEYYİDE

Maddenin ikinci fıkrası göçmen kaçakçılığı suçlarının faillerine verilecek cezayı da tanımlamaktadır: Buna göre suçların faillerine, “*fiilleri başka bir suç oluştursa bile ayrıca iki yıldan beş yıla kadar ağır hapis ve bir milyar liradan az olmamak üzere ağır para cezası verilir; suçun işlenmesinde kullanılan taşıtlar ve bu fiil nedeniyle elde edilen maddi menfaatler müsadere edilir. Söz konusu suçlar, kaçak göçmenlerin yaşamlarını veya vücut bütünlüklerini tehlikeye soktuğu veya insanlık dışı veya onur kırıcı muamele biçimlerine tâbi kılınmalarına neden olduğu hâllerde faillere verilecek cezalar, yarısı oranında; ölüm meydana gelmiş ise bir kat artırılarak hükmolunur. Bunun yanında adı geçen suçlar örgütlü olarak işlendiğinde faillere verilecek cezalar bir kat artırılarak hükmolunur*”.⁵⁶

Maddedeki “*ağır para cezası*”nın üst sınırı gösterilmediği için miktar 2002 yılı için 54.526.024.800 TL'dir. Zikredilen bu para cezalarının (alt ve

⁵⁵ Yasa Koyucu'nun suçun TCK' deki yerini belirlerken gösterdiği özensizliğin ve/veya isabetsizliğinin olumsuz yönü, burada açık olarak kendisini göstermektedir. Gerçekten, sağlanan maddi menfaatin hafif veya pek hafif olması durumunda cezanın indirimine tabi tutulamaması adalet duygusunu rencide edebilecek nitelik ve boyuttadır.

⁵⁶ Örneğin suç, örgütlü olarak ve öncelikle kaçak göçmenlerin yaşamlarını veya vücut bütünlüklerini tehlikeye sokarak veya insanlık dışı veya onur kırıcı muamele biçimlerine tâbi kılınarak işlenmişse temel cezanın alt sınırdan belirlendiği varsayımıyla ceza şu şekilde tayin edilmelidir: (2 yıl ağır hapis ve bir milyar TL ağır para cezası) + (2 yıl ağır hapis ve bir milyar TL ağır para cezası) x1/2= 3 yıl ağır hapis ve bir milyar beş yüz milyon TL ağır para cezası, suç örgütlü işlendiği için , (3 yıl ağır hapis ve bir milyar beş yüz milyon TL ağır para cezası)x2= 6 yıl ağır hapis ve üç milyar TL ağır para cezası olur. Bu varsayımda ayrıca ölüm meydana gelmişse temel ceza kaçak göçmenlerin yaşamlarını veya vücut bütünlüklerini tehlikeye sokarak veya insanlık dışı veya onur kırıcı muamele biçimlerine tâbi kılınarak işlenmesi nedeniyle değil doğrudan ölüm nedeniyle bir kat artırılarak hükmolünür. Yani: (2 yıl ağır hapis ve bir milyar TL ağır para cezası) x2= 4 yıl ağır hapis ve iki milyar TL ağır para cezası, suç örgütlü işlendiği için , (4 yıl ağır hapis ve iki milyar TL ağır para cezası)x2= 8 yıl ağır hapis ve dört milyar TL ağır para cezası olur.

üst sınırların) 4421 s. Kanun uyarınca her yıl “yeniden değerlendirme oranına” göre atılacağı gözden kaçırılmamalıdır.

Bu konuda üzerinde durulması gereken ve önemli olan husus, maddede zikredilen (f.2) “...suçun işlenmesinde kullanılan taşıtlar ve bu fiil nedeniyle elde edilen maddi menfaatler müsadere edilir...” şeklindeki hükümdür. Hüküm TCK’ nin 36/1. maddesinde de öngörülen hüküm gibi, bir “fer’i ceza” hükmüdür.⁵⁷ Fakat bu hüküm, uygulanma koşulları açısından TCK’nin 36. maddesinden farklıdır;⁵⁸ vazedilmesi sebepsiz değildir ve Türk hukukunda benzer özel müsadere hükümleri (ör.6831 sayılı Orman Kanunu md.108/4; Kaçakçılık Kanunu md. 47) mevcuttur.⁵⁹

Hükümün TCK’nin 36. maddesinden farkını anlayabilmek için, öncelikle 36.maddeye göz atmalıyız:

MADDE 36 - (Değişik: 2275 - 8.6.1933) Mahkûmiyet halinde cürüm veya kabahatte kullanılan veya kullanılmak üzere hazırlanan veya fiilin irtikâbından husule gelen eşya fiilde methali olmayan kimselere ait olmamak şartıyla mahkemece zabıt ve müsadere olunur.

Kullanılması, yapılması, taşınması, bulundurulması ve satılması cürüm veya kabahat teşkil eden eşya bir ceza mahkûmiyeti olmasa ve faile ait bulunmasa bile mutlaka zabıt ve müsadere olunur.

Taşınması memnu olmayan silahların ruhsatsız taşınması halinde de zabıt ve müsadere olunur.

⁵⁷ Yargıtay TCK’ nin 36/1. hükmünü fer’i ceza değil, tedbir olarak kabul etmektedir(ör.bkz.CGK; 04.12.1989, 3-330/386).

⁵⁸ TBMM Genel Kurulunda Yasayı bu hükmünün görüşülmesi sırasında bu husus tartışılmış ve “suçun işlenmesinde kullanılan taşıtlar” ibaresinin hükümden çıkartılması teklif edilmiş ise de kabul edilmemiştir. Söz konusu önergede gerekçe olarak bu hükmün “*taşı sahibinin bilgisi olmadan işlenen eylemler nedeniyle söz konusu taşıtların müsadere edilmesine neden olacağı*” gösterilmiş; hükümet adına Adalet Bakanı Prof. Dr. Hikmet Sami Türk verdiği cevapta “*Sayın Başkan, burada, söz konusu taşıtların müsadere söz konusudur; ancak, müsadere, Türk Ceza Kanununun 36 ncı maddesi anlamında kullanılmıştır. İzin verirsiniz, tutanaklara geçmesi bakımından, 36 ncı maddenin birinci fıkrasını okumak istiyorum: ‘Mahkûmiyet halinde cürüm veya kabahatte kullanılan veya kullanılmak üzere hazırlanan veya fiilin irtikâbından husule gelen eşya fiilde methali olmayan kimselere ait olmamak şartıyla mahkemece zabıt ve müsadere olunur.’ Görüldüğü gibi, eğer, kullanılan taşıt başkasına aitse, o zaman müsadere söz konusu değildir.*” şeklindeki gerekçeyle önergenin reddini istemiştir. Bu düşünce aşağıda açıklanacağı üzere doğru ve özellikle mantıklı kabul edilemez. Her şeyden önce 36. maddeden farklı değilse, niçin bu hükmeye ihtiyaç duyulduğunun mantıklı olarak izahı imkansızdır.

⁵⁹ Bu hususta ve genel olarak müsadere hususunda geniş bilgi için şu monografik çalışmaya bakınız: **Gedik, Doğan, Türk Ceza Hukukunda Müsadere**, Adil Yayınevi, Ankara 2001.

Maddenin ilk fıkrasında mahkumiyet halinde, mahkumun malvarlığının bir kısmının mülkiyetinin “fer’i ceza” olarak; ikinci ve üçüncü fıkralarında bizatihi kullanılması, yapılması, taşınması, bulundurulması ve satılması cürüm veya kabahat teşkil eden bir eşyanın bulunması halinde de bunun mülkiyetinin “tedbir” olarak Devlete geçmesi düzenlenmiş olup, buna “müsadere” denmektedir.⁶⁰

TCK'nin 36/1. maddesindeki fer’i ceza olan müsadereye hükmedebilmek için;

- 1-Müsadereye konu olacak bir eşya bulunmalı ve bu eşya;*
  - a-Kasten işlenen bir cürüm veya kabahatte kullanılmalı veya*
  - b- Bu cürüm veya kabahatte kullanılmak üzere hazırlanmalı veya*
  - c-Fiilin işlenmesinden meydana gelmeli ve ayrıca,*
- 2-Faile ait olmalı veya*
- 3-Başkasına aitse söz konusu kişinin rızası bulunmalı ve nihayet,*
- 4-Fail asıl suçtan mahkum olmalıdır.*

TCK' nin 201/a maddesinde (f.2) öngörülen müsadere şartlarının bir kısmı bu hükümlerle aynı olmakla birlikte bazı önemli farklılıklarda vardır. Bu madde hükmüne göre;

- göçmen kaçakçılığı suçlarının işlenmesinde kullanılan;

- 1- Taşıtlar,*
- 2-Bu fiil nedeniyle elde edilen maddî menfaatler,*
müsadere edilir.

Görüldüğü üzere burada söz konusu olan taşıtların faile ait olması veya olmamasının veya faile ait değilse, taşıt sahibi üçüncü kişinin faile methali olmamasının bir önemi yoktur. Başka bir anlatımla *suçta kullanılan taşıtlar fiili bilmeyen üçüncü kişilere ait olsa bile müsadere edilecektir.* Ancak bu konuda, Anayasamızda da zikredilen “*Ceza sorumluluğu şahsidir*”(AY md.38/6) ve “*kusursuz suç ve ceza olmaz*” şeklindeki evrensel ve temel ceza hukuku prensiplerine aykırı bir yorum ve uygulamaya gidilmemelidir. Gerçekten ceza hukukunda failin ancak kendi fiilinden sorumlu tutulması ve

⁶⁰ Bkz. Öztürk, Bahri/ Erdem, Mustafa, R/ Özbek, Veli Ö., Ceza Hukuku Genel Hükümler ve Özel Hükümler,(Kişilere ve Mala Karşı Suçlar) Temel Bilgiler, Ankara 200, s.136.

bunun içinde en az taksir derecesinde kusurlu olması gerektiğine göre, bu hükmün uygulamasında da failin fiilinden üçüncü kişilerin en az taksir derecesinde kusurlu olmasını aramak zorunludur.⁶¹ Aksi halde hükmün Anayasaya açık şekilde aykırı olması söz konusu olur ki Yasa Koyucunun bilerek böyle bir düzenlemeyi öngördüğü düşünülemez. Nitekim Anayasa Mahkemesi bu düzenlemeye benzer nitelikteki 6831 s.K. 108/son. maddesini 1961 Anayasasının 33. maddesindeki (1982 Anayasası md 38.) “*ceza sorumluluğu şahsidir*” hükmüne aykırı görmezken,⁶² belirttiğimiz bu mülahazalara dayanmıştır.

O halde burada üçüncü kişinin, kendisine ait taşıtların, en azından genel kullanıma yönelik olarak rızası/bilgisi dahilinde failin zilyetliğinde olduğunu bilmesi veya bilebilecek durumda olması gerekir. Bu durumda söz konusu taşıtların failce çalınma, gasp veya esaslı bir hataya düşürülme sonucu ele geçirilmiş olması durumunda⁶³ en az taksir derecesinde dahi sorumluluk mevcut olmadığından, müsadere de düşünülemez.⁶⁴

Tüzel kişilerin organlarını oluştururken ve temsilcilerini seçerken basiretli davranmaları gerektiğinden, taşıtlarını suçta kullanan organ veya temsilcilerinin eylemlerine en az taksir derecesinde iştirak etmiş sayılır ve bu nedenle söz konusu taşıtları müsadere edilir.⁶⁵

Maddenin TCK'nin 36. maddesine göre dar olan yönü ise, müsadereye konusunun “*taşıtlar ve fiil nedeniyle elde edilen maddî menfaatler*” ile sınırlı olmasıdır. Bunun dışında suçta herhangi bir eşya kullanılmışsa bu maddeye göre değil, genel hüküm olan 36. maddeye göre müsadere edilecektir. Suçta kullanılan sahte kimlikler veya bunların yapımında kullanılan araçlar bu hususa örnek verilebilir.

Belirtelim ki burada zikredilen “*taşıtlar*” ibaresinden “*kara, deniz ve hava*” yoluyla taşıma (eşya, yolcu vs.) için kullanılan her türlü vasıta.

⁶¹ 6831 s.K. 108/son. maddesi açısından bkz. ve karşı. Gedik, s.97.

⁶² 21.9.1966; 30.9.1969, 17/49. Bu karar hakkındaki bir değerlendirmeye için bkz. Centel, Nur, Türk Ceza Hukukuna Giriş, Beta Yayınevi, İstanbul 2001, s.570.

⁶³ Yargıtay bu hükmü büyük aranda benzeyen Orman Kanunu md 108/4 ve kaçakçılık kanunu md 47 açısından sadece “*hırsızlık veya gasp gibi zorla elden çıkma durumlarında*” araçların müsadere edilemeyeceğini kabul etmektedir (ör bkz.YİBK, 5.4.1950, 21/7; CGK; 18.3.1979, 69/132; 3.CD, 25.3.1987,2885/4279).

⁶⁴ Centel (s.571), Kaçakçılık ve Orman Kanunundaki müsadereye ilişkin görüşünü belirtirken, kasti bir suça taksirle iştirakin mümkün olmadığını, bu nedenle gerekli dikkat ve özenin gösterilmemesi gerekçesiyle üçüncü kişiye ait aracın müsaderesinin cezanın kişiselliği ilkesi ile bağdaşmadığı düşüncesindedir.

⁶⁵ İnceleme konumuz olan suçla ilgili olarak belirtilmemiş olmakla birlikte tüzel kişilerin mülkiyetinde bulunan ve suçta kullanılan eşyaların müsadere edilemeyeceğini savunan bir görüş için bkz. İçel, Kayıhan/Sokulu-Akıncı, Füsun/ Özgenç, İzzet/ Sözüer, Adem/Mahmutoğlu, Selami F/Unver, Yener, İçel Yaptırım Teorisi, 3.Kitap, Beta Yayınevi, İstanbul 2000, s.143.

Söz konusu taşıtın kullanım amacı, şekli ve diğer hususları önemli değildir. Hatta canlı hayvan olmasının da bir önemi yoktur. Zira burada önemli olan husus, söz konusu vasıtalarla insanların fiili olarak taşınabilmesidir.

B- USUL HÜKÜMLERİ

1- Görevli Mahkeme

Maddede öngörülen hürriyeti bağlayıcı ceza “*ağır hapis*” olduğundan, görevli mahkeme “*ağır ceza mahkemesi*”dir (bkz.469 s.K md.4/I; 825 s.K.md.27/I). Ancak suç görevi nedeniyle bir memur tarafından işlenmişse 4483 s. Kanun md. 12 ve 13 göre belirlenecek mahkemelerdir.

2- Yetkili Mahkeme

Suçun işlendiği yer mahkemesidir (CMUK md.8). Suçun işlendiği yerden maksat, hareketin gerçekleştirildiği veya neticen ortaya çıktığı yerdir. O halde kaçak göçmenlerin;

-Türkiye’ye yasal olmayan yollardan girmelerinin sağlandığı yer mahkemesi veya

-Yasal olmayan şekilde ülkede kaldığı/barındırıldığı yer mahkemesi/ mahkemeleri veya

- yasal olmayan yollardan ülke dışına çıktıkları/çıkarıldıkları yer mahkemesi ya da

-yasal koşullara uymaksızın ülkede kalmalarını olanaklı kılmak için sahte kimlik veya seyahat belgelerinin hazırlandığı yer mahkemesi

yetkilidir.

Suçun işlendiği yer mahkemesi belli değilse sanığın yakalandığı yer, yakalanmamışsa ikametgahı mahkemesi yetkilidir (CMUK md.9/1). Sanık Türkiye’ de ikamet etmiyorsa sanığın Türkiye’deki en son ikametgahı mahkemesi (CMUK md.9/2), bu şekilde dahi görevli mahkeme tayin edilemiyorsa, muhakeme usulüne ait ilk usulü muamelenin yapıldığı yer mahkemesi yetkilidir (CMUK md.9/son).

3- Kovuşturma

Şikayete veya şahsi davaya tabii değildir. Re’sen takip edilir.

Suç görevi nedeniyle bir memur tarafından işlenmişse soruşturma 4483 s. Kanun, gereğince yürütülmelidir.

“Göçmen Kaçakçılığı Suçları” , çıkar amaçlı suç örgütleri marifetiyle işlenemez. Zira örgüt hedefine ulaşmak üzere insanları yıldırma ve korkutma yahut sindirme gücünü kullanarak suç işlese bu suç değil, diğer şartların varlığı halinde, TCK md 201/b’ de düzenlenen **“insan ticareti suçu”** oluşur.

4- Şahsi Haklar

Mağdur suçtan doğrudan zarar gördüğünden davaya müdahil olabilir (CMUK md.365-372), maddi ve manevi tazminat isteyebilir (TCK md. 37, 38). Mahkeme CMUK’ nin 358. maddesi gereğince bu talep hakkında karar verir.

SONUÇ

Yukarıda ayrıntılı şekilde açıkladığımız üzere Türk Ceza Hukukuna ilk defa giren göçmen kaçakçılığı suçu ile ilgili özet olarak şunları söyleyebiliriz:

- TCK’ye eklenen bir suçun, ilgisi olmayan bir çok düzenleme ile birlikte yapılması, yasalaşma sürecinde üzerinde yeterince tartışılmamasına neden olmuş ve bu husus çalışmamız boyunca izah ettiğimiz olumsuzlukların nedenlerinden biri olmuştur.

- Hükmün kaleme alınışı uygulamada sorun yaratacak derecede karmaşık ve başarısızdır.

- Hükmün düzenlendiği yer isabetsizdir. Bu husus, özellikle sağlanan menfaatin hafif veya pek hafif olması durumunda, TCK’nin 522. maddesi gereğince cezadan indirim yapılamamasına ve bu nedenle adalet duygusunun rencide olmasına neden olacak niteliktedir.

- Müsadereye ilişkin hüküm, ceza sorumluluğunun şahsiliğine ve kusursuz suç olmaz ilkelerine aykırı uygulama yapılmaya neden olacak şekilde müphemdir.

KISALTMALAR

ABD	:Ankara Barosu Dergisi
AC	:Adliye Ceridesi
AD	:Adalet/Adliye Dergisi
AİHS	:Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AMKD	:Anayasa Mahkemesi Kararları Dergisi
AÜHFD	:Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
Av.K	:Avukatlık Kanunu
AY	:Anayasa
AYM	:Anayasa Mahkemesi
B	:bent
BK	:Borçlar Kanunu
Bkz	:bakınız
C	:cilt
CD	:Ceza Dairesi
CGK	:Ceza Genel Kurulu
CMUK	:Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu
CUH	:Ceza Umumi Heyeti
Çev	:çeviren
E	:esas
F	:fıkra
HD	:Hukuk Dairesi
HUMK	:Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
İBD	:İstanbul Barosu Dergisi
İBK	:Yargıtay İçtihadı Birleştirmesi Kararı
İt	:İtalyan/İtalyanca
İİK	:İcra ve İflas Kanunu
İn	:içinde
İng	:İngilizce

İÜHFD	:İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
İÜHEM	:İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
K	:karar
Karş.	:karşılaştırmamız
KHK	:Kanun Hükmünde Kararname
Md	:madde
MK	:Medeni Kanun
PK	:Pasaport Kanunu
RG	:Resmi Gazete
S	:sayfa
Sa	:sayı
T	:tarih/tarihli
TBBD	:Türkiye Barolar Birliği Dergisi
TCK	:Türk Ceza Kanunu
TVK	:Türk Vatandaşlık Kanunu
Vb	:ve benzeri
vd	:ve devamı
Y	:Yargıtay
YİSHK	:Yabancıların İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun
YD	:Yargıtay Dergisi
YKD	:Yargıtay Kararları Dergisi
Zkr	:zikreden

BİBLİYOGRAFYA*

Artuk, Mehmet Emin/Gökçen, Ahmet/Yenidünya, Cener, Ceza Hukuku Özel Hükümler, 3. Baskı, Ankara 2002.

Artuk, Mehmet Emin/Gökçen, Ahmet/Yenidünya, Cener, Gerekçeli Ceza Kanunları Güven Kitabevi, 3. Baskı, İstanbul 2003.

Aybay, Rona, Vatandaşlık Hukuku, Dördüncü Bası, İstanbul 2001.

Centel, Nur, Türk Ceza Hukukuna Giriş, Beta Yayınevi, İstanbul 2001.

Çelikel, Aysel, Yabancılar Hukuku, 7. Baskı, Beta yayınevi, İstanbul, Ocak 1997.

Demirbaş, Timur, Ceza Hukuku Temel Hükümler, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2002.

Demirbaş, Timur/Özbek, Veli Özer/ Eker, Behiye, İçtihatlı Ceza Kanunları, 2.Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2002.

Doğan, D.Mehmet, Büyük Türkçe Sözlük, 7.Baskı, Ankara 1990.

Doğan, Vahit, Türk Vatandaşlık Hukuku, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 1999.

Dönmezer, Sulhi, Kişilere ve Mala Karşı Cürümler, Gözden Geçirilmiş 16.Bası, İstanbul 2001(Kişilere).

Dönmezer, Sulhi/Erman, Sahir, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, Genel Kısım, C. 1, 9.Bası, İstanbul 1985.

Dönmezer, Sulhi/Erman, Sahir, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, Genel Kısım, C. 2, 8.Bası, İstanbul 1983.

Erem, Faruk/Toroslu, Nevzat, Türk Ceza Hukuku, Özel Hükümler, Gözden Geçirilmiş 4.Basım, Ankara 1983.

Erem, Faruk/Danışman, Ahmet/Artuk, Mehmet Emin, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara 1997.

Ersoy, Yüksel, Çalışma Hürriyetine Karşı Suçlar (TCK .m. 201 ve 275 sayılı kanunun ilgili hükümleri) Ankara 1973.

---

* Dipnotlarda kullanılan kısaltmalar parantez içinde belirtilmiştir.

Gedik, Doğan, Türk Ceza Hukukunda Müsadere, Adil Yayınevi, Ankara 2001.

Göğer, Erdoğan, Pasaport Hukuku, AÜHF Yayınları, Sevinç Matbaası, Ankara 1973.

Gözler, Kemal, “*Vatandaşlık ve Milletvekilliği*”, <http://www20.uludag.edu.tr/~gozler/mv.html>, 02.11.2002.

Hafızoğulları, Zeki, Türk Ceza Hukuku Sisteminde Zaruret Hali, AÜHFD, C.28, 1971, Sa.1-4.

Hafızoğulları, Zeki, Zina Cürümleri, İstanbul 1983(Zina).

İçel, Kayıhan/ Bayraktar, Köksal, Türk Ceza Hukukuna Giriş, in: Jescheck, Hans-Heinrich, Alman Federal Cumhuriyeti Ceza Hukukuna Giriş, İstanbul 1989 **İçel, Kayıhan/Sokulu-Akıncı, Füsun/ Özgenç, İzzet/ Sözüer, Adem/Mahmutoğlu, Selami F/Ünver, Yener, İçel** Yaptırım Teorisi, 3.Kitap, Beta Yayınevi, İstanbul 2000.

İlkiz, Fikret, “*Gerekçeli Durum Saptaması*”, http://eu.ibsresearch.com/news_display.asp?upsale_id=2069, 29.09.2002.

Kunter, Nurullah, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, Yenileştirilmiş ve Geliştirilmiş 8. Bası, İstanbul 1986.

Ökçün, Gündüz, Yabancıların Türkiye’de Çalışma Hürriyeti (Doktora Tezi), Ankara 1962.

Önder, Ayhan, Türk Ceza Hukuku Özel hükümler, Yenilenmiş ve Güncellenmiş 4. Bası, Filiz Kitabevi, Ankara 1994.

Özbek, Nimet, Türkiye’deki Yabancıların Öğretim ve Öğrenim Özgürlüğü, Mülkiyeliler Birliği Yayınları, No:25, Ankara 2000.

Özel, Cevat, “*4771sayılı Uyum Yasası'nın Basın Düzenlemeleri*” <http://turk.internet.com/haber/yazigoster.php3?vaziid=5217>, 29.9.2002.

Öztürk, Bahri/ Erdem, Mustafa, R/ Özbek, Veli Ö., Ceza Hukuku Genel Hükümler ve Özel Hükümler,(Kişilere ve Mala Karşı Suçlar) Temel Bilgiler, Ankara 2001.

Odman, M.Tevfik, Mülteci Hukuku, Ankara 1995.

Redhouse Sözlüğü, İngilizce-Türkçe, Otuzuncu Baskı, Sev Matbaacılık ve Yayıncılık, İstanbul 2000.

2001 TCK Öntasarısı (yayınlanmamıştır).

Tezcan, Durmuş/Erdem, Mustafa Ruhan, Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, 2. Baskı İzmir 2002.

Tiryakioğlu, Bilgin, Türk Hukukunda Yabancıların Oturma Ve Çalışma Hakkı, İn: Vatandaşlık ve Yabancılar Hukuku Alanında Gelişmeler (Bilimsel Toplantı) AÜHF, İstanbul 24-25 Eylül 1998.

Toroslu, Nevzat, Cürümlerin Tasnifi Bakımında Suçun Hukuki Konusu, AÜHF Yayınları, No:273, Ankara 1980.

Tümerkan, Dolandırıcılık Suçu (Karşılıksız Çek Keşide etme Fiilleri) Kazancı Yayınları, İstanbul 1987.

Türk Hukuk Lügati, Türk Hukuk Kurumu, 4. Baskı, Ankara 1998.

Türk Dil Kurumu, Türkçe Sözlük, 9. Baskı, Ankara 1998.

Ümit, Ceyda, Mülteci Hukukuna Temel Bakış ve İltica –Sığınma Konularında Türkiye'deki Uygulama, AD, yıl 92, Sa.8, Ankara Temmuz 2001.